

RIIGIKOGU

9. istungjärk. **Protokoll nr. 194 (10).**

1923. a.

Sisu: 1. Päewakorra täiendamine. — 2. Komisjonide täiendawad walimised. — 3. Maakonna omawalitsustele antud 100.000.000. margalise laenu muutmise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 4. Opetajate palgaseaduse muutmise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 5. Maakonna ja linna koolinõunikkude määruse muutmise seadus—III lugemisel. Wastu wõetud.—6. Tartu ülikooli õpejõudude ja eripalgaliste ametnikkude palgaseadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 7. Kohtupristawite taksiseadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 8. Weneaegiste pensionäride toetamise seaduse muutmise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 9. Riigitrükikoja põhimäärused—II lugemisel.—10. Abieluseaduse ja abieluasjade kohtupidamise korra maksmapanemise seaduse muutmise seadus—II lugemisel. Wastu wõetud.—11. Jõuwankritel reisijate ja kraamiweo kestwa ühenduse sisseseadmise seadus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 12. Seadus Eesti wabariigi ja Läti wabariigi wahel tehtud sanitäärkonwentsiooni kohta — II lugemisel. Wastu wõetud. 13. Seadus Eesti demokraatliku wabariigi ja Wene nõukogude wabariigi, Ukraina nõukogude wabariigi ja Walge-Wenemaa nõukogude wabariigi wahel tehtud sanitäärkonwentsiooni kohta — II lugemisel. Wastu wõetud. — 14. Abieluasjade kohtupidamise kord — III lugemisel. Wastu wõetud. — 15. Kodanliste wõimude poolt nõuetawa kaitsewäelise kaasabi seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 16. Wäeteenistuse kohustuse määrustiku artikkel 19. täiendamise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 17. Kaubandusseaduse § 182 muutmise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 18. Inseneeride, arhitektide ja tehnikute kutseõiguste seadus — II lugemisel. Wastu wõetud.

Riigikogu koosolek 2. weebruaril 1923 a. kell 5. p. 1.

Kokku on tulnud 85 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Kerem**, wahepeal abiesimees **K. Wirma**.
Sekretääri kohal abisekretäär **J. Bergman**.

Walitsuse looshis: töö- ja hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, haridusminister **A. Weiderman**, rahaminister **G. Westel**.

Koosolek algab kell 5.15 min.

1. Päewakorra täiendamine. Juhataja **A. Kerem**: Päewakord on eelmisel koosolekul kindlaks määratud. Kirjalikult on ettepanek tulnud I päewakorra-punktiks wõtta komisjonide täiendawad walimised. Ettepanekuid enam ei ole. Ma panen rkl. härra Piiskar'i poolt tehtud ettepaneku — päewakorda wõtta komisjonide täiendawad walimised — hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud.

2. Komisjonide täiendawad walimised. Riigikogu juhatusel on teatanud rkl. Binsol, et ta eelarwe-komisjonist tagasi astub. Eelarwe-komisjoni liikmeks rkl. Binsol'i asemele on ette pandud rkl. Freiberg.

(Hääletatakse.) Rkl. Freiberg on nähtawa enamusega walitud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

3. Maakonna omawalitsustele antud 100.000.000 margalise laenu muutmise seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Wirma** (loeb): Maakonna omawalitsustele antud 100.000.000 margalise laenu muutmise seadus.

Juhataja **A. Kerem**: Asun pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): 30. mai 1922 a. seaduse („Riigi Teataja“ nr. 74—75 — 1922 a., seadus nr. 42) põhjal maakonna omawalitsustele nende 1922 a. eelarwete puudujääkide kattteks kooliõpetajate palgamaksmise osas wäljantud laen saja miljoni marga (100.000.000 mk.) suuruses arwatakse toetussummaks nendele omawalitsustele.

Juhataja **A. Kerem**: Asun seaduse sisu hääletamisele. (Hääletatakse.) Seaduse sisu on nähtawa enamusega vastu wõetud. Peale III lugemise panen selle seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega

on seadus lõpuhääletamisel vastu võetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

4. Õpetajate palgaseaduse muutmise seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Zimmermann** (loeb): Õpetajate palgaseaduse muutmise seadus.

Juhataja **A. Kerem**: Panen pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja **J. Zimmermann** (loeb): § 1. Riigikogu poolt 13. mail 1921 aastal vastu võetud õpetajate palgaseadus muudetakse järgmiselt:

§ 2. Awalikkude koolide õpetajad saavad palka riigiteenijatega ühtlaselt järgmiste astmete ja normide järele:

1 aste	18.000 marka.	6 aste	8.700 marka.
2 „	15.300 „	7 „	7.700 „
3 „	13.500 „	8 „	6.800 „
4 „	11.700 „	9 „	6.200 „
5 „	9.900 „	10 „	5.800 „
		11 „	5.500 „

Koolitöö praktika	Juhataja koolis, kus 7 või enam klassikomplekti					
	I järk (§ 1 p. a)		II järk (§ 1 p. b)		III järk (§ 1 p. d)	
		Palk kuus Mrk.		Palk kuus Mrk.		Palk kuus Mrk.
12. a. praktika	2	15.300	4	11.700	6	8.700
8. a. „	3	13.500	5	9.900	7	7.700
4. a. „	4	11.700	6	8.700	8	6.800
Wähem, kui 4. a. praktika	5	9.900	7	7.700	9	6.200

Koolitöö praktika	Juhataja koolis, kus alla 7 klassikomplekti ja juhataja abi					
	I järk (§ 1 p. a)		II järk (§ 1 p. b)		III järk (§ 1 p. d)	
		Palk kuus Mrk.		Palk kuus Mrk.		Palk kuus Mrk.
12. a. praktika	3	13.500	5	9.900	7	7.700
8. a. „	4	11.700	6	8.700	8	6.800
4. a. „	5	9.900	7	7.700	9	6.200
Wähem, kui 4. a. praktika	6	8.700	8	6.800	10	5.800

Koolitöö praktika	Õpetaja					
	I järk (§ 1 p. a)		II järk (§ 1 p. b)		III järk (§ 1 p. d)	
		Palk kuus Mrk.		Palk kuus Mrk.		Palk kuus Mrk.
12. a. praktika	4	11.700	6	8.700	8	6.800
8. a. „	5	9.900	7	7.700	9	6.200
4. a. „	6	8.700	8	6.800	10	5.800
Wähem, kui 4. a. praktika	7	7.700	9	6.200	11	5.500

Märkus 1. Kodu- ning väljamaa ülikoolide ja teiste kõrgemate õpeasutuste lõpetajad ja 1919 a. 28. augusti õpetajate palgamääruse § 3 märkus II põhjal I järku tõstetud õpetajad tõusevad palga saamise suhtes ühe astme võrra kõrgemale, kui nad õpetavad kesk-, kutse- või täienduskoolide klassides, mis 6. aastalisest algkoolist kõrgemal, ja kahe astme võrra, kui neil on sellejuures keskkooliõpetaja kutse.

Märkus 2. I järku kuuluvad õpetajad, peale selle paragrahwi märkuses I tähendatud õpetajate, langewad ühe astme võrra alla poole, kui nad ei õpeta kesk-, kutse- või täienduskoolide klassides, mis on 6. aastalisest algkoolist kõrgemal.

Märkus 3. II järku kuuluvad õpetajad tõusevad palga saamise suhtes ühe astme võrra kõrgemale, kui nad õpetavad kesk-, kutse- või täienduskooli klassides, mis on 6. aastalisest algkoolist kõrgemal.

Märkus 4. Üksikuile koolijuhatajaile, nende abidele ja õpetajaile võib haridusministeerium määrata maakonnas või linna kooliwalitsuse (riigikoolides haridusministeeriumi kooliosakonna) põhjendatud ettepanekul kõrgema astme palga, kui selles seaduses nende kohta ette on nähtud. Kui selle juures kõrgem, kui I astme palk tuleb määrata, otsustab see Wabariigi Walitsus.

Märkus 5. Kõik Tallinna tehnikumi õpejõud saavad palka ühe astme võrra kõrgemalt, kui käesolewa paragrahwi märkus I ettenähtud kesk- ja kutsekooli õpetajad. Tehniliste ülikoolide haridusega õpejõud saavad tehnikumis palka ühe astme võrra kõrgemalt, kui keskkooliõpetaja kutsega õpetajad keskkoolides.

Märkus 6. Tehnikumi õpejõududele, kellel täielik ülikooli professori kvalifikatsioon, maksetakse palka IV astme järele, see on — 25.200 mk. kuus.

Märkus 7. Kõigile Petseri linnas ja maakonnas, naruwatagustes valdades ja Wasknarwa wallas asuwais awalikkudes ja riigikoolides Eesti keeles töötawaile õpejõududele maksetakse palgalisa 20% ja Narwa linnas — 10% üldisest palga normist.

Märkus 8. Alaealiste kurikalduwustega laste parandusasutuste koolide õpetajaile maksetakse riigi poolt palgalisa 20% üldisest palganormist.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Zimmerman** (loeb): § 3. Kaotab makswuse.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 3 ärakaotamise ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Zimmerman** (loeb): § 4. § 2 ettenähtud normide järele maksetakse palka kohtades, mis elukalliduse poolest riigiteenijaile palgamaksmiseks liiki arwatud. Teistes kohtades on palgade protsendiline alanemine samasugune, kui riigiteenijailgi.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Zimmerman** (loeb): § 5. Õpetajate nädalatundide normaalarw on: maalasuwais algkoolides 28, linna algkoolides 26, mis mõlemal puhul kuni 24 nädalatunnini wõib wäheneda, kui haridusministeeriumi poolt maksmapandud tunnikawa 28 wõi 26 tunni andmist ühes koolis ei wõimalda, teistes awalikkudes koolides on õpetajate nädalatundide normaalarw — 24. misjuures mitmes koolis antud tunnid ühte arwatakse. Peale selle on õpetaja kohustatud enese peale wõtma tarwilikud õpe- ja kaswatustööga ühendusesolewad kõrwalised tööd (korrapidamine koolis, klassi juhatus, klassiraaamatukogu hoidmine ja raamatute wäljandmine, kirjalikud tööd, füüsikaliste ja keemiliste katsete ettewalmistamine).

Märkus 1. Internaadiga ühenduses olewa töö eest makstakse kooli ülewalpidaja poolt eraldi tasu, kusjuures tasu-

summa iga internaadiga kooli jaoks kindlaks määrab maakonna wõi linna kooliwalitsus (riigikoolides haridusministeerium).

Märkus 2. On õpetaja nädalatundide arw kesk-, kutse- ning täienduskoolides alla wõi üle 24, maa algkoolides alla 24 wõi üle 28, linna algkoolides, alla 24 wõi üle 26, siis makstakse temale tundide arwu järele iga nädalatunni eest maa algkoolis $\frac{1}{28}$, linna algkoolides $\frac{1}{26}$ ja teistes koolides $\frac{1}{24}$ osa eelpool tähendatud õpetaja palgast.

Märkus 3. Õpetajate seminaari ning seminaari harjutuskooli õpetaja ja riigi kunsttööstuskooli eriõpeainete õpetaja nädalatundide normaalarw on 18. Alla wõi üle 18 nädalatunni andmise korral maksetakse neile iga nädalatunni eest $\frac{1}{18}$ osa õpetaja palgast.

Märkus 4. Tehnikumi eriainete õpetaja nädalatundide normaalarw on 12. Alla wõi üle 12 nädalatunni andmise korral makstakse iga nädalatunni eest $\frac{1}{12}$ osa õpetaja palgast. Tehnikumi assistentide, keelteõpetaja ja eltehnikumi õpetajate nädalatundide normaalarw on 24. Alla wõi üle 24 nädalatunni andmise korral makstakse neile iga nädalatunni eest $\frac{1}{24}$ osa õpetaja palgast.

Märkus 5. Koolijuhataja annab iga juhatawale klassikomplekti kohta 2 tundi nädalas wähem oma kooliõpetaja nädalatundide normaalarwust, kuid mitte wähem, kui 8 tundi. Maalasuwais algkooli juhataja nädalatundide normaalarwu määramiseks on aluseks 28 nädalatundi, linna algkoolides 26 nädalatundi.

Märkus 6. Tehnikumi direktor saab koolijuhataja palga nelja nädalatunni juures.

Märkus 7. Koolijuhataja abi annab iga juhatawale klassikomplekti kohta 2 tundi nädalas wähem oma kooli õpetaja nädalatundide normaalarwust, kuid mitte wähem, kui 12 tundi nädalas.

Märkus 8. Tehnikumi inspektor saab inspektori palga 8 nädalatunni juures. Tehnikumi osakonna juhatamine arwatakse 2 nädalatunni ette.

Märkus 9. Eri- ja kutsekoolide õpetõökoolide juhatajad ja meistrid-instruktorid palgatakse ametisse kooli ülewalpidaja poolt wabal kokkuleppel, silmas pidades walitsuse poolt normeeritud palka riigi töökodades; lepingu kinnitab haridusministeerium.

Märkus 10. Klassikoplekti all mõeldakse selles seaduses õpilaste kogu, keda õpetaja ühes ruumis õpetab.

Märkus 11. Alewi algkoolid arwatakse linnakoolide hulka, kui nad linnakoolide õpeaja kestuse kohta käiwate määruste järele töötawad, wastasel korral kuuluwad alewikoolid maakoolide hulka.

Märkus 12. Merikoolide meriasjanduse eriainetes õpetaja nädalatundide normaalarw on 18. Alla wõi üle 18 nädalatunni andmise korral makstakse neile iga nädalatunni eest $\frac{1}{18}$ osa õpetaja palgast.

Märkus 13. Maalasuwate erilaadiliste algkoolide (kurtummade, kehaliste ja waimliste puudustega laste kaswatuskool ning alaealiste kurikalduwustega laste parandusasutuste kool jne.) õpetajate tundide normaalarw on nädalas 24.

Märkus 14. Neis koolides, kus õpetaja nädalatundide normaalarwu tõstmise tagajärjel 28-ni wõi 26-ni osal õpetajatest tundidearw nädalas alla miinimumi (24) langeb ja kus neid õpetajaid wõimalik ei ole tagawaraõpetajaiks nimetada, wõi wabadele kohtadele ümber paigutada, — wõib õpetaja nädalatundide arw olla maa algkoolis 28—24, linna algkoolides 26—24.

See märkus maksab kunni 1. augustini 1923 a.

Märkus 15. Uuestiasutatud kesk-, kutse- ning erilaadilistes koolides wõib kahel esimesel õpeaastal haridusministee-riumi loaga õpetaja nädalatundide normaalarw wäheneda kunni 12 nädalatunnini, kusjuures õpetaja kohustatud on osa wõtma kooliasutamise ja ühenduses olewaist töödest (raamatukogude ja kabinetide korraldamine, õpewahendite soetamine jne.).

E. Martinson (sd.): Kordan II lugemisel tehtud ettepanekut, nimelt panen ette § 5 esimest lauset järgmiselt wastu wõtta: „Õpetajate nädalatundide normaalarw on 24, misjuures mitmes koolis antawad tunnid ühte arwatakse,“ ja § 5 märkus II järgmiselt wastu wõtta: „On õpetaja tundidearw nädalas alla wõi üle 24, siis maksetakse temale palka tundidearwu järele: iga nädalatunni eest $\frac{1}{24}$ osa õpetaja eespool tähendatud palgast“ ja „§ 5 märkust 11 ja 14 wälja jätta“, „§ 5 märkus 5. kolmandas reas sõnade asemel „8 tundi“ wastu wõtta „6 tundi“ ja sama märkuse wiimases lauses sõnade asemel „28 nädalatundi“ wastu wõtta „24“ tundi. Põhjused on ette kantud II lugemisel.

E. Birkenberg (põl.): Kordan oma II lugemisel tehtud ettepanekut, nimelt: „§ 5 „28 nädalatunni“ asemel lugeda „30 nädalatundi“ niisama märkustes, kus on „28 tundi“ lugeda „30 nädalatundi“ maa algkoolides.“

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Zimmerman: Ütle- sin juba II lugemisel selle kohta kõik ära.

Juhataja A. Kerem: Esitatud on järgmised ettepanekud, nimelt 3 parandust rkl. Martinson'i poolt ja üks rkl. Birkenberg'i poolt.

Rkl. Martinson'i esimene parandus on järgmine: „Panen ette § 5 esimest lauset järgmiselt wastu wõtta: „Õpetajate nädalatundide normaalarw on 24, misjuures mitmes koolis antawad tunnid ühte arwatakse“. Sellest oleneks ka ära märkus 11 ja 14 wäljajätmine. Teine rkl. Martinson'i ettepanek on: „Panen ette § 5 märkust 2. järgmiselt wastu wõtta: „On õpetaja tundidearw nädalas alla wõi üle 24, siis maksetakse temale palka tundidearwu järele: iga nädalatunni eest $\frac{1}{24}$ osa õpetaja eespool tähendatud palgast.“ Sama asja kohta käib rkl. Birkenberg'i järgmine parandus: „Teen ettepaneku § 5 „28 nädalatunni“ asemel lugeda „30 nädalatundi“ maa algkoolides.“

Wiimane ettepanek on weel rkl. Martinson'i poolt: „§ 5 märkus 5. kolmandas reas sõnade asemel „8 tundi“ wastu wõtta „6 tundi“ ja wiimases reas sõnade asemel „28 nädalatundi“ wõtta „24 nädalatundi.“

Ma asun rkl. Martinson'i I ettepaneku hääletamisele, mis käsitab õpetaja nädalatundide arwu. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek tagasi lükatud.

Järgmisena tuleb hääletamisele rkl. Birkenberg'i ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ka see ettepanek tagasi lükatud. Siis asun rkl. Martinson'i teiste ettepanekute hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanekud tagasi lükatud.

Panen § 5 hääletamisele nii, kuidas ta II lugemisel wastu wõeti. (Hääletatakse.) Wähemus on wastu. § 5 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Zimmerman (loeb): § 7. Asetäitetundide eest maksetakse õpetajale, koolijuhatajale või tema abile tasu iga antud tunni eest üks sajandik osa tema kui õpetaja kuupalgast normaal nädalatunni arvu juures, aga ainult siis, kui asetäitja tundideandmine sünnib maakonna või linna kooliwalitsuse (riigikoolides aga haridusministeeriumi) nõusolekul või kui võimatu on kooliwalitsuse või ministeeriumi nõusolekut enne asetäitetundide andmist nõutada, esialgselt koolijuhataja korraldusel.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 7 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja J. Zimmerman (loeb): § 9. Awalikkude algkoolide õpetajate ja juhatajate ning nende abide palgast maksab riik 50%, linnades — linna omawalitsus 50%, maakondades — maakonna omawalitsus 40% ja koolide ülewalpidajad (majandusliste kulude kandjad) 10%.

Alewi algkoolis maksab 50% õpetajate palgast alewi omawalitsus, kui alew maakonnawalitsusest majandusliselt on lahutatud, vastasel korral läheb 40% palgast maakonna omawalitsuse kanda.

Koolijuhatajad, juhatajate abid ja maaning alewikoolide õpetajad saavad kooli ülewalpidajalt korteri ühes kütte ja walgustusega, mille eest nende palgast maal 10% ja linnades 20% maha arwatakse, kus ei ole võimalik korterit anda, seal saavad nad palga täiel määral.

Märkus 1. Kui korteri wäärtus ühes kütte ja walgustusega vähem on kui 10% õpetaja palgast maal, või 20% linnades, siis tasub puuduwa osa korterindja. Selle juures hindab korteri, kütte ning walgustuse linnas — linnawalitsus, alewis — alewiwalitsus ja maakonnas — maakonnawalitsus.

Märkus 2. Selles paragrahwis tähendatud wahekorras maksawad riik ja omawalitsus ka 13. mai 1921 a. õpetajate palgaseaduse § 6. ettenähtud lisatundide tasu. Lisa- ja asetäitetundide eest maksetawat tasu ei võeta korterihinna mahaarwamisel arwesse. Maalasuwate algkoolide õpetajaile maksab lisatundide tasust 50% maakonnawalitsus, 50% riik.

Märkus 3. Tunniandjaile ei ole koolide ülewalpidajad kohustatud natuuras korterit andma.

Märkus 4. Õpetajad, kes omawalitsuselt selle paragrahwi alusel palka saavad, loetakse omawalitsuse teenijateks.

Märkus 5. Kui ühe perekonna liikmed õpetajatena samas koolis töötawad ja ühele neist käesolewa paragrahwi põhjal kooli ülewalpidaja korteri natuuras annab, siis ei saa õpetajad — teised sama perekonna liikmed, korteriraha kooli ülewalpidajalt.

Ühe perekonna liikmeteks loetakse käesolewal juhusel mees ja naine, waned ja wallalised lapsed, kui nad koos elawad.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 9 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja J. Zimmerman (loeb): § 10. Awalikkude kesk- ning kutse- (eri-) koolide õpetajate palk on terwelt riigi kanda. Nende koolide juhatajate ja juhatajate abide palgast on riigi kanda 80%, kuna nende koolide ülewalpidajad (majandusliste kulude kandjad) on kohustatud andma juhatajaile, ning juhatajate abidele korteri ühes kütte ja walgustusega.

Märkus. Kus ei ole võimalik korterit anda või ei taheta pakutawat korterit võtta, tasutakse koolijuhatajale ja tema abile faktiliselt korteri, kütte ning walgustuse kulud, kusjuures nende kulude kandja ei ole kohustatud enam kui 3. toalise korteri eest tasu maksma, kuid mitte vähem kui 20% palgast.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 10 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja J. Zimmerman (loeb): § 11. Tasu asetäitetundide eest maksab maalasuwais awalikkuis algkoolides maakonnawalitsus, teistes algkoolides koolide ülewalpidajad ja kesk-, ning kutsekoolides riik, kui õpetajate palgad terwelt riigi kanda.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 11 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja J. Zimmerman (loeb): § 12. Peale palga makstakse kõigile õpetajaile, kellel on selles seaduses määratud täielik tundidearw nädalas, perekonna-abiraha riigiametnikkude kohta käiwate üleriikliste määruste ja normide järele awalikkuis algkoolides, maal — maakon-

nawalitsuse poolt, linnas — linnawalitsuse poolt, riigi algkoolides, awalikkuis kesk- ja kutsekoolides, ning neis õigustega erakoolides, kus õpetajate palgad riigi kanda, — riigi poolt; kõigis teistes koolides — kooli ülewalpidaja poolt. Lisatundide eest saadawat tasu perekonna toetusraha saamise õiguse äramääramisel arwesse ei wõeta.

J. Piiskar (is.): Kordan II lugemisel tehtud ettepanekut, et esimene lause § 12 saaks järgmiselt redigeeritud: „Peale palga maksetakse kõigile õpetajaile, kellel on vähemalt 50% selles seaduses määratud tundidearwust nädalas, perekonna-abiraha...“

Juhataja **A. Kerem**: Esitatud on järgmine parandus § 12 juurde: „Peale palga maksetakse õpetajaile, kellel on vähemalt 50% selles seaduses määratud tundidearwust nädalas, perekonna-abiraha...“ (Hääletatakse. Loetakse hääli.) Parandus on 26 häällega 25 vastu vastu wõetud. Panen § 12 parandatud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) § 12 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Zimmerman** (loeb): § 18. Riigi poolt makstakse õpetajaile peale hariliku palga 13. kuupalk ühesugustel alustel riigiametnikkudega; awalikkude, era-, ning erilaadiliste koolide õpetajaile, kelle palgad terwelt riigi kanda, — ühe kuupalga suuruses, awalikkuis algkoolides — poole kuupalga suuruses. 13. kuupalga maksmist selles osas, mis omawalitsuste kanda, otsustab: maal — maakonnakoogu, linnades ja alewites — linna- wõi alewiwolikogu; wiimane sel puhul, kui alew maakonnast majandusliiselt lahutatud.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 18 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Zimmerman** (loeb): II osa. Käesolew seadus hakkab maksma 1. jaanuarist 1923 a. Sellest ajast arwates kaotab oma makswuse Wabariigi Walitsuse poolt 7. sept. 1920 a. wastuwõetud määrus õpetajate palgalisa kohta Narwas ja Petseri maakonnas („Riigi Teataja“ nr. 145/146 — 1920 a.).

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Seadus II osa on nähtawa enamusega vastu wõe-

tud ja terwe seadus kolmandal lugemisel vastu wõetud. Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus lõpuhääletamisel vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

5. Maakonna ja linna koolinõunikku määruse muutmise seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Zimmerman** (loeb): Maakonna ja linna koolinõunikku määruse muutmise seadus.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Zimmerman** (loeb): I. Riigikogu poolt 16. detsembril 1921 a. („Riigi Teataja“ nr. 118 — 1921 a. seadus nr. 279) wastuwõetud maakonna ja linna koolinõunikku määruse § 5, 6 ja 7 muudetakse järgmiselt:

§ 5. Koolinõunikud saawad palka riigiteenijate I astme suuruses. Peale selle makstakse riigiteenijatega ühesugustel alustel ja ühesuguste normide järele maakonna koolinõunikku sõidu- ning päewarahad ja kõigile koolinõunikku 13 kuupalk, samuti saawad koolinõunikud ja nende perekonnaliikmed ühesugustel alustel riigiteenijatega haiguse korral arstiabi ning rahalist toetust ja abiraha surma korral.

Märkus 1. Koolinõunikku kohusetäitjad, kelle haridusline tsensus ei wasta 5. märtsi 1920 a. määruse § 2 normaalnõuetele, saawad palka II astme palga suuruses.

Märkus 2. Koolinõunikud, kes on lõpetanud kodu- wõi wäljamaa ülikooli, wõi teise kõrgema õpeasutuse, kel on keskkooliõpetaja kutse ja kes õpetajana wõi koolinõunikuna vähemalt 12 aastat töötanud, saawad palka riigiametnikku (meriasjanduse peawalitsuse juhataja abi, riigiarhiivi juhataja jne.) VI astme suuruses.

Märkus 3. Selles paragrahwis ettenähtud normide järele makstakse palka neis kohtades, mis elukalliduse poolest riigiteenijaile palga maksmiseks 1. liiki on arwatud. Teistes kohtades on palkade protsendiline alanemine samasugune, kui riigiteenijailgi.

Märkus 4. Maakonna ja linna omavalitsused on kohustatud koolinõunikkudele andma vähemalt kolmetoalise korteri ühes kütte ning walgustusega, mille eest nende palgast 20% maha arwatakse. Kui korteri wäärtus ühes kütte ning walgustusega on vähem kui 20% palgast, siis tasub puuduwa osa korteriandja rahas. Selle juures hindab korteri, kütte ning walgustuse maakonna — wõi linnawalitsus. Kui ei ole wõimalik korterit anda, wõi ei taheta pakutawat korterit wastu wõtta, tasub maakonna- wõi linnawalitsus koolinõunikkudele faktilised korteri, kütte ja walgustuse kulud, mille juures nende kulude kandja ei ole kohustatud enam kui kolmetoalise korteri eest tasu maksma, kuid mitte vähem, kui 20% palgast.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) I osa on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Zimmerman** (loeb): § 6. Koolinõunikkude palgast 50%, sõidu riide- wäewarahad, rahalise toetuse haiguse korral ning abiraha surma puhul maksab ja arstiabi kulud kannab maakonna- wõi linnawalitsus. 50% terwest palgast maksab riik.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Zimmerman** (loeb): II. Käesolewas seaduses ettetoodud muudatused hakkawad maksma 1. jaanuarist 1923 a.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) II osa on nähtawa enamusega wastu wõetud. Sellega on seadus III lugemisel wastu wõetud. Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on lõpuhääletamisel nähtawa enamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

6. Tartu ülikooli Rahaasjanduse
õpejõudude ja komisjoni aru-
eripalgaliste andja **J. Zimmer-**
ametnikkude man (loeb): Tartu
palgaseadus — ülikooli õpejõudude ja
III lugemisel. eripalgaliste ametnik-
kude palgaseadus.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Zimmerman** (loeb): § 1. Tartu ülikooli õpejõududele maksetakse 1. jaanuarist 1923 a. arwates:

a) palka:	mrk. kuus.
professoritele	25.200
professori kohustetäitjatele	21.600
dotsentidele nõuetawa teaduslise kraadiga	19.500
muudele dotsentidele	18.000
prosektoritele, astronoom-observaatorile, õpetatud aednikule (adjuutor), eriainete õpetajatele põllumajandusteaduskonnas	15.300
lektoritele filosoofia teaduskonnas	8.700
tegeliku aiatöö ja mesilaspidamise õpetajale	7.700
b) lisapalka:	
kuraatorile ja rektorile	3.600
prorektorile	2.500
teaduskonna dekaanile	2.500
sekretääridele	1.200
Pasteuri instituudi juhatajale	1.200

Märkus 1. Wabariigi Walitsusel on õigus lubada wäljamaalt kutsutawaile ülikooli õpejõududele maksta reisi ja ületulemise kulud ning palka kunni 30% rohkem, kui käesolewas paragrahwis kindlaks on määratud.

Iseäralistel juhtumistel eriti kutsunisel teatud aja peale, wõib Wabariigi Walitsus lubada seda lisapalka üle 30% suurendada, kui määratud krediidid seda lubawad. Enne selle seaduse maksmapanekut, teistel alustel tehtud palgalepingud wäljamaalt kutsutawate õpejõududega jääwad maksma kunni nende lõputähtajani, kui need õpejõud ei soowi tehtud lepingut muuta.

Märkus 2. Lisatasumaksmist wäljamaa õpejõududele lubatakse ülikoolile esialgu kunni 1. juulini 1925 a.

Märkus 3. Rektori loengute normaalarw nädalas on 2, prorektoril 4, üle selle normi loengute eest maksetakse lisatasu § 2 ettenähtud suuruses, see on $\frac{1}{2}$ aasta palgast semestritunni eest.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Zimmerman** (loeb): § 2. Professoritele ja teistele õpejõududele, kes kõik kohused mingil teisel wabal õpetoolil wõi õpekohal täidawad, makse-

takse selle eest tasu teaduskonna ettepanekul ülikooliwalitsuse määramisel kunni 50% wastawast palgast; üksikute tundide eest aga $\frac{1}{24}$ wastawast aastapalgast semestritunni eest.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **J. Zimmerman** (loeb): § 3. Teaduslikkude õpeülesannete täitjatele, kellel ülikoolis kindlat ametit ei ole, maksetakse õpetuse eest eksamiainetes tasu 15.300 margast kunni 21.600 margani semestritunni kohta täidetawate koha ja kohuste järele ülikooliwalitsuse määramisel.

Kogu tasu aga ei tohi wastawast palgast mitte suurem olla.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **J. Zimmerman** (loeb): § 4. Eradotsentidele, kelle loengud asjaomase teaduskonna poolt soowitawaks tunnistatud, wõib ülikooliwalitsus ülejääwatest palgakrediitidest ja nende puudumisel ülikooli erisummadest tasu maksta kunni kahe tunni eest 11.700 marka semestritunnist.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **J. Zimmerman** (loeb): § 5. Praktiliste harjutustundide eest makstakse §§ 2, 3 ja 4 ettenähtud juhtumistel 75% teoreetiliste loengute ja õpetundide tasumäärast.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **J. Zimmerman** (loeb): § 6. Filosoofia teaduskonna lektoritele makstakse tundide eest, mis nemad üle 6 nädalatunni annawad, lisatasu 4200 marka semestritunnist.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **J. Zimmerman** (loeb): § 7. Ülikooli raamatukogu juhatajale arwatakse sama palk, kui professoritele, kui ta oma kvalifikatsiooni poolest nende kohta seatud nõudmistele wastab. Ei

wasta tema nendele mitte täiesti, siis määratakse tema tasu ülikooliwalitsuse poolt haridusministri kinnitusel, wastawalt tema kvalifikatsioonile, kas dotsendi wõi professori kohustetäitja palga suuruselt.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 7 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **J. Zimmerman** (loeb): § 8. Kodumaal õppiwaile ülikooli teaduslikkudele stipendiaatidele maksetakse toetusraha 7.500 marka kuus, wäljamaal õppiwaile kunni 150 dollarini, ühes arwatud reiskulud. Kui palju wiimati nimetatud määrast wõib stipendiaatidele lubada üksikutes wälisriikides, määrab ülikooli ettepanekul kindlaks haridusminister, kokku leppides rahaministriga.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 8 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **J. Zimmerman** (loeb): § 9. Peale palga saawad kõik selles seaduses nimetatud kindla kuupalga saajad ja stipendiaadid, kes sellekohaste üldmääruste põhjal oma palgaastme järele selleks õigustatud, perekonna-abiraha. Samuti maksetakse neile 13. kuupalk riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse § 3 p. a ettenähtud suuruses ja korras.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 9 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **J. Zimmerman** (loeb): § 10. Ülikooli ametnikkudele, teaduskondade tehnilistele abijõududele (assistendid jne.) ja ülikooli teenijatele makstakse palka ühes perekonna-abirahaga riigiametnikkude ja -teenijate üldpalganormide järele; korteri ühes kütte ja walgustusega, kui korteriruumid teenistuskoha juures olemas, saawad tasuta ülikooliwalitsuse määramisel järgmised ametnikud ja teenijad: õpetatud aednik, astronoom-observaator, botaanikaaja ülemaednik, ülikooli apteegi juhataja ja tema abi, eksekuutor; kliinikutes: assistendid, majandusinspektor, ülewaatajad, perenaised, õed, ämmaemandad, sanitaarid, põetaja, talitajad ja köögiteenijad; põllumajandusteaduskonna katsejaamade juhatajad ja assistendid; loomaarstiteaduskonna bakterioloogia laboratooriumi õde, töolistewanem, pesukojajuhataja, puuhoowiwaht, uksehoidjad,

tallimehed ja teenijad järgmistes asutustes: üldise ja loomaaarstlise bakterioloogia laboratooriumis, füsioloogia ja farmakoloogia instituutides ja seerumi laboratooriumis:

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 10 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Zimmerman** (loeb): § 11. Käesolewa seaduse elluviimisega kaotab oma maksu Wabariigi Walituse poolt 25. mail 1921 a. wastuwõetud Tartu ülikooli õpejõudude palgaseadus („Riigi Teataja“ nr. 44 — 3. juunist 1921 a. scad. nr. 38).

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 11 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Peale III lugemist panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on III lugemisel nähtawa enamusega lõpulikult vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

7. Kohtupristawite taks — III lugemisel.

Üldise komisjoni aruandja **T. Kalbus** (loeb): Kohtupristawite taks.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 1. Iga täitmislehe ehk sunnitäitmise akti täitmiseks sisseandmise juures saab pristaw maksu, kui on nõudmise ehk nõudmise kindlustuse summa

kunni	500 margani	—	20 marka.
„	1.000	„	— 30 „
„	2.000	„	— 40 „
„	5.000	„	— 50 „

üle 5.000 marga iga 1000 marga pealt weel üks mark.

Asjas, mille hind kindlaks tehtud ei ole — 50 marka.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 2. Kõiksugu teadete, kutsete eest pooltele, tunnistajatele, ekspertidele ja kolmandatele isikutele, oksjonikuulutuste, niisama ka kirjawahetuse eest kreposti-jaos-

konnaga ja järelepärimiste eest wastawalt asutustelt liikumata waranduste peal lasuwate maksude wõlgade üle saab pristaw iga paberi pealt nõudmise summa juures:

Kunni 5.000 margani — 25 marka;
üle 5.000 marga kunni 20.000 margani iga järgmise 1.000 marga eest weel 1 mark;

üle 20.000 marga iga järgmise 5.000 marga eest weel 50 penni. Kui nõudmismatsumma kindlaks ei ole määratud — 50 marka.

Märkus. Kohtukutsete kätteandmise eest saab pristaw iga kohtukutse pealt 50 marka.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 3. Liikuwa waranduse üleskirjutamise eest saab pristaw tasu:

a) Kui ühtlasi ka hindamine on toime pandud, ehk kui hind muul teel määratud, waranduse pealt

kunni 10.000 margani	3%
üle 10.000 marga kunni 50.000 m.	2%
„ 50.000 „ „ 1.000.000 m.	1%
ja üle 1.000.000 m.	½%

b) kui warandus on üles kirjutatud ilma hindamata ehk kui hind muul teel ei ole määratud — iga üksiku numbri all üleskirjutatud asja ehk ühetaoliste asjade kogu eest

kunni	50 numbrini	3 marka
üle 50	„ 100 „	2 „
ja üle 100	„ „	1 „

Ühetaolised asjad tulewad nimekirja kanda ühe ühise numbri all ja sel juhutamisel saab pristaw, esiteks ülemalmääratud tasu ühe numbri eest ja peale selle, teiseks

1. lugemise raha iga 10 asja eest — 50 penni;

2. kaalumise raha iga 10 puuda eest — 150 penni;

3. mõõtmise raha iga 10 sülla eest — 150 penni.

Kui hiljem see warandus pristawi osawõtmisel saab hinnatud, siis saab pristaw peale selle weel üks weerand punkt a määratud tasust.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 4. Juhtumisel, kui pristaw waranduse arreteerimise juures üleskirjutamist ei toimetata, waid warandust wõrdleb enne kokkuseatud nimekirjaga, saab ta üks weerand § 3 määratud tasust.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 5. Üleskirjutatud liikuga waranduse üleandmise eest uuele hoidjale ehk korralduse eest waranduse ülewiimise juhtumisel teisele hoiukohale, niisama ka waranduse üleandmise eest selle aresti alt wabastamise puhul, kui selleks pristaw kohale ilmus ja warandus hoiul ei olnud wõlgniku enese käes, saab pristaw üks weerand § 3 määratud tasust.

Märkus. Waranduse üleandmise eest hoidjale ühel ajal üleskirjutamisega, sel juhtumisel, kui warandus kohale jääb, pristaw iseäralist tasu ei saa.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 6. Liikumata waranduse üleskirjutamise eest saab pristaw iga hüpoteegi üksuse pealt, waranduse hinna juures

kunni 100.000 margani	— ½%
üle 100.000 kunni 500.000 m.	— ⅓%
üle 500.000 „ 1.000.000 „	— ¼%
üle 1.000.000 „	— ⅕%

Liikumata waranduse juures olewa liikuga waranduse üleskirjutamise eest saab pristaw tasu selle taksi määruste järele liikuga waranduse kohta.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 7. Liikuga ja liikumata warandusele oksjoni tegemise eest saab pristaw tasu müügist saadud summast

kunni 50.000 margani	— 2%
üle 50.000 „ 100.000 „	— 1%
„ 100.000 marga	— ¾%

Märkus. Selles paragrahwis määratud tasu saab pristaw ka siis, kui ostja pärast oksjoniseaduses ettenähtud tähtajal ostusummat ära ei ole tasunud.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 7 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 8. Waranduse waldamisse asetamise ehk rikutud waldamise endistamise eest, kui need toimingud ei olnud ühenduses wäljatõstmisega (§ 9) ehk üleantawa waranduse üleskirjutamisega (§ 3), saab pristaw tasu 100 marka.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 8 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 9. Wäljatõstmise eest:

a) maatükkidest, taludest, mõisadest jne. saab pristaw tasu 150 marka;

b) korteritest kunni 5 eluruumini (kõök kaasa arwatud) saab pristaw tasu 50 marka;

d) korteritest üle 5 eluruumi saab pristaw tasu 75 marka;

e) äri- ja töökodade ruumide eest saab pristaw tasu 150 marka;

g) tehastest, trükikodadest ja mitmesugustest ladudest saab pristaw tasu 250 marka.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 9 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 10. Wõlgniku käest allkirjawõtmise eest mittewäljasõiduks saab pristaw tasu 50 marka.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 10 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 11. Ärakirjade, wäljawõtete ja igasuguste tunnistuste eest iga poogna pealt, poolikut poognat terweks lugedes, saab pristaw tasu 25 marka.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 11 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 12. Sel juhtumisel, kui pristaw kohale ilmus toimingu täitmiseks, missugune toiming aga pristawist mitteararippuwatel põhjustel täidetud ei wõi saada, saab pristaw selle asjatu wäljatuleku eest tasu 25 marka.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 12 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 13. Wäljasõitude eest saab pristaw igas asjas päewa- ja sõiduraha riigiteenijate ametsõitude määruste järele, kusjuures sõiduraha kahe hobuse pealt arwatakse.

Märkus. Wäljasõidu eest ühte kohta, kuigi mitmes, aga ühede ja nendesamade poolte wahel toimetatawas asjas saab pristaw sõidu- ja päewarahad ühe asja pealt.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 13 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 14. Postikulud tasutakse pristawile nende tõeliku summa suuruses.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 14 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 15. Päranduswara hoiu asjas saab pristaw päranduse üleskirjutamise eest pool selle taksi §§ 3, 5 ja 6 määratud tasust.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 15 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 16. Tasu selle taksi järele wõib pristaw sisse nõuda ka enne täitmist sellelt isikult, kelle palwel toimetus ette wõetakse. Päranduswara hoiu asjus tasutakse pristawile ainult peale täitmist seaduses ettenähtud korras.

Tasu selle taksi §§ 13 ja 14 järele ei kuulu üldise pristawite wahel jagatawa tasusumma hulka, waid läheb otsekohe üksiku otsustäitwa pristawi kasuks.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 16 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Kolmanda lugemise järele panen terwe seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Kohtupristawitetaksi seadus on III lugemisel nähtawa enamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

8. Weneaegiste Rahaasjanduse pensionäride komisjoni aruandja **W. Linnamägi** (loeb): Weneaegiste pensionäride toetamise seaduse muutmise seadus — III lugemisel. toetamise seaduse muutmise seadus.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **W. Linnamägi** (loeb): § 1. Asutawa Kogu poolt 18. mail 1920 a. wastuwõetud ajutise weneaegiste pensionäride toetamise seaduse alusel („Riigi Teataja“ nr. 77/78 — 1920 a.) antakse toetust ka nendele wabariigi kodanikkudele, kes Wene seaduste järele kunni 15. now. 1917 a. pensioniõigusliseks saanud, kuigi nendele pensioni määratud ei olnud, nemad aga kindlaks teewad, et nendel õigus on nimetatud seaduse § 1 tähendatud allikatest pensioni saada ja sellekohased dokumentaalsed tõendused ette panewad.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **W. Linnamägi** (loeb): § 2. Ajutise weneaegiste pensionäride toetamise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 77/78 — 1920 a.) § 2 märkus kaotatakse ära.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **W. Linnamägi** (loeb): § 3. Nimetatud seaduse §§ 5 ja 14 ettenähtud toetusmäärad kõrgendatakse 4-kordseks.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **W. Linnamägi** (loeb): § 4. Selle seaduse § 8 juures olew märkus muudetakse järgmiselt:

Märkus 1. Nõudmisele tuleb juurde lisada pensioniraamat wõi muud tõendused, et nõudjale tõesti Wene walitsuse ajal pension ehk muu § 1 nimetatud kindel abiraha oli määratud wõi et tema selle õigusliseks kunni 15. nowembrini 1917 a. oli saanud. Ilmasõjas langenute wõi teadmata kadunute perekonnad peawad esitama tõendused perekonna toitja surma wõi teadmata kadumise üle.

Märkus 2. Otsustamine, kas esildatud tõendused küllalt usalduswäärilised on, jääb töö-hoolekandeministri hooleks.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **W. Linnamägi** (loeb): § 5. Selle seaduse põhjal toetusraha saamise õiguslised on ainult need isikud, kes Eesti wabariigi territooriumil sündinud wõi teeninud on, wõi kes Eesti wabariigi osadest pärit wõi Wene walitsuse ajal kohalikkude elanikkude nimekirjades seisid.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **W. Linnamägi** (loeb): § 6. Isikud, kes toetusraha weel ei saa, kuid selle seaduse põhjal toetuse õiguslised, on kohustatud oma nõudmisi esitama wastawatele ametkohtadele ühe aasta jooksul pärast selle seaduse väljakuulutamist „Riigi Teatajas“.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Peale III lugemist panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

9. Riigitrükikoja Rahaasjanduse põhimäärused — komisjoni aruandja **K. Wirma** (loeb): Riigitrükikoja põhimäärused.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 1. Riigitrükikoda täidab riigiasutuste tarwidusi rahamärkide, wäärtpaberite, wäärtmärkide ja trükitööde walmistamise alal.

Märkus 1. Riigitrükikojal on wäärt-paberite, nagu aktsiate, osatähtede, obligatsioonide jne. trükkimiseks ainuõigus. See ainuõigus hakkab maksma Wabariigi Walitsuse wastawa määrusega.

Märkus 2. Riigitrükikojal on õigus tellimisi wastu wõtta ka eraisikutelt, kui riigiasutuste tööde täidesaatmine selle all ei kannata.

Märkus 3. Wabariigi Walitsuse määrusega lõpetawad oma tegewuse riigiasutuste eritrükikojad.

Märkus 4. Wabariigi Walitsuse sellekohase otsusega wõib ajutiselt trükikoda

wõi tema üksikud osad sõjaministeeriumi käsutusse eraldada.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 2. Riigitrükikojal on õigus asutada töökodasid ning awada kontorid ja ladusid oma ülesannete täitmiseks.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 3. Riigitrükikoda on rahaliselt ja juriidiliselt iseseisew ettewõte ja tema asjaajamine, walitsemine ja kontroll ei käi riigi üldettewõtete kohta makswate seaduste alla. Riigitrükikoja tegewus, walitsemine ja kontroll sünnib käesolewate põhimääruste alusel.

Riigitrükikojal on oma pitsat pealkirjaga: Riigitrükikoda.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 4. Riigitrükikoda on waba igasugustest äri-, tulu- ja kinniswara maksudest; kogukondliste maksude alla käib riigitrükikoda üldistel alustel.

Tehnilise järewalwe ja töökaitse suhtes allub riigitrükikoda eraettewõtete kohta makswatele seadustele ja määrustele.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): Riigitrükikoja kapitaalid. § 5. Riigitrükikoja põhikapitaaliks määratakse 100.000.000 marka, mille hulka kuuluwad kõik eelarwe korras riigilt saadud summad ja endistelt Wene asutustelt päritud, kui ka teistelt asutustelt tasuta ülewõetud materjaalid ja sisseseaded.

Põhikapitaal loetakse riigikassa protsentideta laenuks ja tuleb tagasi maksta ühesuurustes summades 50 aasta jooksul alates 1925 aastast.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 6. Riigitrükikojal on õigus oma tegewuskapitaalide suurendamiseks laenusid

teha ja obligatsioone wälja anda rahaministri poolt heakskiidetud tingimistel.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 7. Juhtuwate puudujääkide katmiseks asutatakse riigitrükikoja tagawarakapitaal, milleks riigitrükikoja igaaastasest puhaskasust vähemalt 10% arwatakse.

Tagawarakapitaali suurus määratakse kindlaks Wabariigi Walitsuse poolt rahaministri ettepanekul. Tagawarakapitaal hoitakse riigi wäärtpaberites wõi teistes wäärtustes rahaministri sellekohaste juhtnõõride järele.

Tagawarakapitaali wõib tarwitada ainult Wabariigi Walitsuse otsuse põhjal.

Riigitrükikoja jookswad summad hoitakse Eesti pangas.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 7 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 8. Riigitrükikoda juhib ja walitseb juhataja, kelle Wabariigi Walitsus rahaministri ettepanekul ametisse kinnitab ja ametist wabastab ning temale palga määrab.

Märkus. Juhataja äraolekul täidab tema kohuseid asetäitja, kelle Wabariigi Walitsus rahaministri ettepanekul juhataja abide wõi üksikute tööstusharude juhatajate hulgast määrab.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 8 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 9. Riigitrükikoja juhatuse asukoht on Tallinnas.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 9 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 10. Juhataja ajab asju käesolewate määruste ja riigitrükikoja nõukogu poolt antud wolituste ja instruksioonide järele, mida rahaministri esitusel Wabariigi Walitsus kinnitab.

Juhataja on riigitrükikoja juriidiliseks esitajaks ja ajab selle asju ise ehk wolinikkude kaudu kohtutes ja kõigis riigiasutustes, kui ka eraisikute ja asutuste ees.

Juhataja on kohustatud peremeheliku hoolega riigitrükikoja asju ajama ja kaitsma tema warandusi ja huwisid.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 10 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 11. Juhataja ülesandeks on eriti:

1) kokku seada trükikoja üldine tegevuskawa ja igaaastane tulude ja kulude eelarwe ning aastaaruanne.

2) Eelarwe piirides ametisse kutsuda ja palgata tarwilikka tehnilisi jõudusid, ametnikka ja töölisi, neile palka määrata nõukogu poolt kinnitatud juhtnõõride järele ja neid ametist wabastada.

3) Üksikute tööstusharude ja ettevõtete juhatajatele instruksioonide ja wolituste andmine ja nende tegewuse juhtimine ja järelwalwamine.

4) Lepingute tegemine ja kohustuste wäljaandmine riigitrükikoja nimel.

Märkus 1. Rahalised kohustused ja lepingud peawad peale juhataja ja ühe abi wõi wastawa tööstusharu juhataja ka pearaamatupidaja allkirja kandma.

Märkus 2. Liht kirjawahetus kannab peale juhataja weel sekretääri wõi wastawa tööstusharu juhataja allkirja.

Märkus 3. Riigitrükikoja juhataja abid, pearaamatupidaja ja üksikute tööstusharude juhatajad kinnitatakse ametisse ja lastakse lahti juhataja ettepanekul riigitrükikoja nõukogu poolt.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 11 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 12. Juhataja, niisama ka teised riigitrükikoja ametnikud, loetakse riigiteenistuses olewateks ja neil on kõik õigused ja kohustused, mis teistelgi riigiametnikudel.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 12 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 13. Nõukogu wõib juhatajat, kes tema peale pandud kohustusi korralikult ei täida, rahaministri kaudu Wabariigi Walitsusele tagandamiseks ette panna.

Korratu asjaajamise korral on ka rahaministril õigus juhatajat Wabariigi Walitsusele tagandamiseks ette panna.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 13 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): Riigitrükikoja nõukogu. § 14. Riigitrükikoja üldise tegewuskawa arutamiseks ja juhataja tegewuse järele walwamiseks on riigitrükikoja nõukogu.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 14 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 15. Nõukogus on 5 liiget, kes rahaministri ettepanekul Wabariigi Walitsuse poolt kolmeks aastaks ametisse kinnitatakse. Nõukoguliikmed waliwad eneste keskest igaks aastaks esimehe ja selle asetäitja.

Iga aasta lahkub nõukogust 2 liiget, alguses loosi läbi, pärast ametwanaduse järele. Lahkunud liikmeid wõib ette panna uuesti ametisse kinnitamiseks.

Kui keegi nõukoguliigetest oma ametikohustuste täitmisel riigitrükikojas saadud teateid kurjasti tarwitab, awaliku usalduse kaotab wõi 3 järgnewast koosolekust ilma mõjuwa põhjusega osa ei wõta, siis on nõukogul rahaministri kaudu wõi ministril oma algatusel õigus teda ametist tagandamiseks Wabariigi Walitsusele ette panna.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 15 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 16. Nõukogu koosolekud peetakse tarwiduse järele, kuid mitte vähem kui üks kord kuus.

Päewakord ja koosoleku kutsed saadetakse nõukogu liigetele esimehe poolt kätte vähemalt 3 päewa enne koosolekut. Samal ajal tuleb nõukogu koosolekust ka rahaministrile ja riigikontrolöörile teatada.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 16 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 17. Nõukogu koosolekud on otsuswõimulised, kui peale esimehe wõi tema asetäitja weel 2 liiget koosolekust osa wõtawad.

Otsustatakse liht häälteenamusega.

Nõukogu koosolekutel on riigitrükikoja juhatajal wõi tema asetäitjal sõnaõigus.

Nõukogu asjaajamist toimetab riigitrükikoja kantselei.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 17 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 18. Nõukogu wõib oma liigete hulgast määrata erikomisjoni, kes riigitrükikoja üldist tegewust ja arwepidamist ning asjaajamist kontroleerib ja oma arwamised ning märkused leitud puuduste kohta nõukogule esitab.

Nõukogul on õigus tähendatud komisjoni koosolekule asjatundjaid kutsuda.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 18 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 19. Nõukoguliikmeid ei loeta riigiametnikkudeks.

Nõukoguliigete tasu, sõidu- ning päewarahad maksetakse riigitrükikoja summadest Wabariigi Walitsuse poolt määratud suuruses.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 19 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 20. Nõukogu läbiwaatamise ja heakskiitmise alla kuulub eriti: a) igaaastane tööstuse tegewuskawa ja kulude ja tulude eelarwe; b) tööstuse laiendamine ja sisseseadete muretsemine; c) liikumata waranduste omandamise, wõõrandamise ja pantimise ning ehitustööde küsimused; d) laenutegemine ja wõlakohustuste wäljaandmise küsimused, kui summa üle 500.000 marga ulatab; e) lepingute kinnitamise küsimused, kui üksuse summa üle 1.000.000 marga ulatab; f) igaaastane tegewuse, tulude ja kulude aruanne; g) juhatajale instruksioonide andmine.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 20 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 21. Nõukogu koosolekute üle peetakse protokoll, mis kõigi osawõtjate poolt alla kirjutatakse. Ei ole mõni nõukoguliige wõi trükikoja juhataja tehtud otsusega rahul, siis on temal õigus nõuda oma eriarwamise protokolleerimist.

Nõukogu protokollid saadetakse 2 päewa jooksul rahaministrile läbiwaatamiseks. Ei tule rahaministrilt 4 päewa jooksul protesti nõukogu otsuste wastu, siis astuwad need jõusse; protesteeritud

küsimused tulewad nõukogus uuesti arutusele. Ei ole rahaminister ka nõukogu teistkordse otsusega rahul, siis annab tema asja Wabariigi Walitsusele lõpuliikude otsustamiseks.

Igaastase riigitrükikoja tegewuskawa ja tulude ja kulude eelarwe, mis nõukogu poolt läbi waadatud, esitab rahaminister Wabariigi Walitsusele kinnitamiseks.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 21 on nähtawa enamussega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): Aruandmine, järelwalwe ja puhaskasu jaotus. § 22. Iga aasta kohta seab riigitrükikoja juhataja täieliku tegewusaruande kokku tööstuslise arwepidamise nõuete kohaselt ja esitab selle riigitrükikoja nõukogule läbiwaatamiseks.

Nõukogu saadab aruande hiljemalt 1. aprilliks ühes oma otsusega rahaministrile, kes selle oma heaksarwamisega Wabariigi Walitsusele kinnitamiseks ette paneb. Samaks tähtjaks esitatakse aastaaruanne ühes tõendawate dokumentidega riigikontrolöörile, kes oma otsuse aruande kohta hiljemalt kahe kuu jooksul Wabariigi Walitsusele teada annab.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 22 on nähtawa enamussega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 23. Riigitrükikoja aruande-aasta algab 1. jaanuariga ja lõpeb 31. detsembriga.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 23 on nähtawa enamussega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 24. Aruandes kindlakstehtud puhaskasust arwatakse § 5 ettenähtud osa riigitrükikojale antud kapitaalide tagasimaksimiseks.

Ülejäänud osa puhaskasust jaotatakse rahaministri ettepanekul Wabariigi Walitsuse otsuse põhjal peale aruande kinnitamise järgmiselt:

- a) vähemalt 10% tagawarakapitaaliks;
- b) 10% ettewõtete laiendamise kapitaaliks;
- c) 15% riigitrükikoja juhatuse ja nõukoguliigetele ja juhtiwatele eriteadlastele eritasuks ja muudeks otsustarbeteks;

- d) 15% ametnikkude ja tööliste lisatasuks ja olukorra parandamiseks;
- e) ülejäänud osa riigikassa sissetulekuks.

Th. Pool (töer.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Nagu eelmistest paragrahwidest näha, saab riigitrükikoda, wõrreldes teiste eratrükikodadega, eesõigustatud tingimistesse seatud. Ühelt poolt saab tema kasutada antud õige suur kapitaal ilma protsentideta, kuna teiselt poolt on see trükikoda wabastatud kõiksugu riiklistest maksudest. Peale selle on tema kindlustatud riikliste töödega. Nagu § 1 märkus esimeses tähendatud, saab riigitrükikoda ka eratööde asjus mitmesuguseid eesõigusi, nimelt võib ainult siin trükikoda obligatsioon ja muid wäärtpaberid. Neid asjaolusid silmas pidades võib oletada, et riigitrükikoja puhaskasu mitte wäike ei saa olema. Kui juba hariikkudel trükikodadel puhaskasu 20% ümber kõigub, siis võib oletada, et riigitrükikoja puhaskasu niisama suur on. See teeb nüüd juba umbes 20 miljonit marka aastas. Seda arwesse wõttes ei saa tähendamata jätta, et seaduses ettenähtud protsentide jaotus mitte otstarbekohane ei saa olema. Kui meie nii suure osa riigitrükikoja puhaskasust ametnikkude ja tööliste, kui ka trükikoja juhatuse ja nõukoguliigete ja juhtiwate eriteadlaste erija lisatasudeks ära jaotame, siis võib tekkida olukord, et üksikute isikute tasu õige kõrgele tõuseb. Kuid meie arwates on sellel asjaolul weel ka teine halbtus ja nimelt, võib sarnasel puhul kergesti kiusatus tekkida hindade kunstliselt üles kruwimiseks. Mida suurem kasu on, seda rohkem saab ka osa. Lõpuks võib teatud tendents tõusta seda asutust kunstliselt laiendada. Ei wõi ka tähendamata jätta, et riigitrükikojas ametnikud ja töölised, wõrreldes teiste asutuste ametnikkude ja töolistega, erandlikku seisukohta asetatakse. Kõiki seda arwesse wõttes peab üttelema, et protsent ja tasumäärad tuleksid uuesti rewideerimisele wõtta ja teen sellepärast ettepaneku § 24 komisjoni tagasi anda. See osa, mis riigitrükikoja juhatuse kui ka ametnikkude ja tööliste lisapalgaks läheb, ei tohiks üle 10% tõusta ja wõiks Wabariigi Walitsuse määrata jääda, kuna aga wastawalt sellele riigikassasse tagasimaks palju suurem wõiks olla.

Juhataja **A. Kerem:** Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **K. Wirma**: Rkl. Pool on uue asja ette toonud, mille kohta komisjonis märkusi ei tehtud. Rkl. Pool ei teinud seda ka mitte, sest wastasel korral oleks wõinud selles asjas komisjonis kohe seisukoht wõtta. (T h. P o o l (töer.): Mina tegin ettepaneku 10%.) Teie awaldasite arwamist, et wast wõiks 10% olla, aga komisjonis arwati, et wõiks 7½% olla. Toodi ette, et riigitrükikoja tasumäärad wõiwad wõrdlemisi teistsugused olla, kui turbatööstuse ja põlewkiwitööstuse põhimäärustes ette nähtud. Oleks wast wist küll otstarbekohasem, kui see paragrahw komisjoni tagasi antakse.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on otsustatud § 24 komisjoni tagasi anda.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 25. Riigitrükikoja igaaastased aruanded kuulutatakse „Riigi Teatajas“.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 25 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 26. Rahaministril ja riigikontrolööril on õigus riigitrükikoja nõukogu koosolekust isiklikult ehk oma esitajate kaudu osa wõtta. Samuti on nendel õigus määrata asjatundjaid ja rewidentide riigitrükikoja üksikute tegewusharude kui ka kogu asjaajamise faktiliseks rewideerimiseks ja kontroleerimiseks.

Asjatundjate ja rewidentide arwamised ja otsused antakse riigitrükikoja juhatajale ja nõukogule teada ja esitatakse ühes juhataja ja nõukogu seletustega rahaministri kaudu Wabariigi Walitsusele teadmiseks ja otsustamiseks.

Märkus. Riigitrükikoja tegewus ei käi riigikontrolli eelkontrolli alla.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 26 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): Riigitrükikoja likwideerimine. § 27. Riigitrükikoja tegewus lõpetatakse seadusandlisel teel, kusjuures selle likwideerimise kord kindlaks määratakse.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 27 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

10. Abieluseaduse ja abieluasjade kohtupidamise korra maksmapanemise seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

Üldise komisjoni aruandja ja **T. Kalbus** (loeb): Abieluseaduse ja abieluasjade kohtupidamise korra maksmapanemise seaduse muutmise seadus.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): Abieluseaduse ja abieluasjade kohtupidamise korra maksmapanemise seaduse § 1 muudetakse järgmiselt:

§ 1. Abieluseadus ja abieluasjade kohtupidamise kord hakkawad maksma 1. mail 1923 aastal.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Seaduse sisu on nähtawa enamusega wastu wõetud, sellega on käesolew seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

11. Jõuwankritel reisijate ja kraamiweo kestwa ühenduse sisseseadmise seadus — II lugemisel.

Üldise komisjoni aruandja ja **A. Anderkopp** (loeb): Jõuwankritel reisijate ja kraamiweo kestwa ühenduse sisseadmise seadus.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Anderkopp** (loeb): § 1. Kestwa ühendusabinõuna reisijate ja igasuguse kraamiweo otstarbeks wõidakse jõuwankrid (autod ja omnibusid) käima panna kindla sõiduplaani järele.

Märkus. Käesolew seadus ei ole maksew linnade kohta nende administratiivpiirides.

M. Neps (sd.): Käesolewa seadusega on Wabariigi Walitsus omale õigusi nõutamas Riigikogult kestwa ühenduse sisseseadmiseks maakondades jõuwankritel. Sealjuures on Riigikogu üldine komisjon seisukohale asunud, et neid õigusi ei tohi mitte anda walitsusele, eriti teedeministeriumile linnade piirides, waid ainult maakondades. Juba sellest paistab wälja, et Riigikogu, kui ta wastu wõtab käesolewa seaduse, omawalitsuste wahel

kindla wahe tõmbab, nimelt linna omawalitsuste ja maakonna omawalitsuste wahel, kuna ometi põhimõttelikult ja isegi põhiseaduse järele niihästi maakonna omawalitsused kui ka linna omawalitsused peaksid olema täiesti üheõiguslised. Kui selle küsimuse praktiliste külgede juurde tulla, siis peab ka ütleva, et mitte millegagi ei ole põhjendatud see seadus sel kujul, sest ei ole näidatud asjaolusid, mis pärast omawalitsuste kaudu asja korraldamise juures kätte ei saadaks neid sihtisid, mida nimelt selle seadusega kätte saada tahetakse. Meie keskwalitsus on üldse, ma ei tea, kas arusaamatuse või mõne teise põhjuse pärast arwamisele tulnud, et kohalikud omawalitsused rahwa tarwidusest mitte sugugi aru ei saa, ei tahagi aru saada. Kas niisuguseid asju korraldades, nagu ühenduste sisseseadmise küsimused, ei oskaks omawalitsused küllalt mitte rahwa tahtmiste vastu tulla? Kui meie niisugusele seisukohale asume, siis peab ütleva, et meie peame selle küsimuse puhul maksma põhimõtte ümberhindamisele asuma, ja niikaugele minema, et peame eitama põhiseaduse sellekohast nõuet, omawalitsuste kätte anda riigivalitsemise funktsioone, riigivalitsemise teostamist. Mina ei eita mitte seda seisukohta üldse, et keskwalitsus ei peaks oma kätte wõtma kõrgemaid järewalwe õigusi, aga mina eitan seda täielikult, kui meie tahame üldse omawalitsuste olemasolu tunnistada, et riigivalitsus keskkohalt hakkab kõikide asjade tegelikku korraldamist läbi wiima. Käesolew seadus on nimelt niisugune ja mina ütlen, mitte üksi sellest põhimõttelikust seisukohast ei ole see wastuwõtmata, et see seadus täielikult wahet teeb linna ja maakonna wahel, waid tema läheb weel hoopis kõrwale ka tarwidusest seda wahet teha. Kui oleks tarwidus niisugune, et peaks erinewale seisukohale asuma, siis wõiks seda küsimust kaaluda ja wõiks otsusele jõuda, et omawalitsuste käest tulewad need õigused ära wõtta. Siin aga mingisugust kahtlust selle kohta ei ole, et omawalitsused selle asja korraldamisega toime saawad, ja kui niisugune kahtlus peaks kellegil olema, siis on see täiesti ekslik arwamine. Mina olen selle seaduse läbiwaatamise ajal üldises komisjonis ikka selle põhimõtte juures olnud. Kui meie nüüd hakkame kestwat ühendust sisse seadma, siis peaksime tingimata ka selle küsimuse ülesse tõstma, kas meie sellega korraldame või kindlustame niihästi reisijate huwisid, kui

ka kaubasaatjate huwisid. Kuidas meie kindlustame teenijate huwisid, kes nendes jõuwankrites teenima tulewad? Need küsimused on selle seaduse juures lahtiseks jäetud. Need küsimused peawad ära lahendatud saama. On küll öeldud, et need saawad lahendatud üldise seadusega, missugust seadust kahjuks aga ei ole senni esitatud. Mina asun kindlasti sellele seisukohale, et kõik, mis ühenduses on jõuwankrite liikumise korrashoidmisega, enam-wähem omawalitsuse asutuste kohustuste hulka käiks, mida ka elarwekomisjonis arwati. Need, kes selle seisukoha omaks tunnistawad, peaks minu ettepanekuga ühinema, et see seadus saaks üldisesse komisjoni tagasi antud tema ümbertöötamiseks selle põhjal, et maakonnawalitsustel peab olema õigus selles seaduses käsitatud küsimustes kaasa rääkida. Sellepärast teen mina ettepaneku § 1., samuti ka järgmised paragrahwid üldisesse komisjoni tagasi anda.

A. Tulp (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Peale puuduste, mis minu parteiseltsimees Neps ette kandis, on sellel seadusel weel teine puudus, mis väga tähtis on. Jõuwankrite weoühenduse seadus loob uue weoasutuse ja meie sennised seadused ei reguleeri mitte wahekordi, mis on selle asutuse pidajate wahel ühelt poolt ja reisijate ja kraamisaatjate, kui ka kõrwaliste isikute wahel teiselt poolt, kes selle äriühenduse kaudu üht ehk teist wiisi kannatawad. Meie senniste seaduste järele reguleeritakse wahekordi laewa ja raudtee ühenduste juures reisijatele ja kõrwalistele isikutele sünnitatud terwise rikete ja kahjude korral Wene tsiwiilseaduste § 683 järele. Niisama reguleeritakse wahekordi wankrite ja saanide peal raskuste weo kohta Balti eraõiguse järele. Missugune on ettewõtjate wastutus kõigil neil juhtumistel jõuwankrite ühendusel, seda ei korralda sennised seadused ja ka käesolew seadus seda ette ei näe. Kui nüüd sarnased juhtumised ette tulewad, siis ei ole praegumaks watest seadustest mitte leida, mille põhjal neid tuleb lahendada. Tihti peale wõiwad aga selle asja lahendamise juures laialiste kihtide huwid kannatada. Väga tähtis on tülide korral, kelle peal on tõenduste ettetoomise raskused. Kui meie nüüd asja niimoodi jätame, siis igal jõuwankrite ühendusel ettetulnud juhtumisel jääb tõenduste ettetoomise raskus kannataja isiku

peale, kuna raudtee peal wastawa õnnestuse wõi teatawa juhtumise korral tõenduste ettetoomisega raskus lasub raudtee peal, kuna wigastuse saajal on juba küllalt sellest, kui tema selgeks teeb, et tema raudteel on wiga saanud. Raudtee peab wastuwaidlemise korral tõendusi ette tooma, mis teda protsessi korral wastutusest wabastaks. Niisamasugune lugu on õnnetu juhtumistega, mis teenijaid wõiwad tabada. Loodetawasti saab seal kaunis palju teenijaid tegewuses olema, mis-sugune wastutus ja kindlustus aga nendel teenijatel on, seda ei ole praeguses seaduses ette nähtud. Sarnasel kujul käesolewat seadust tarwitada ei saa ja seaduseandja peab otsusele jõudma, et siin on terve hulk sarnaseid küsimusi, mis selles seaduses lahendamisele peaks tulema ja mis ühenduses on selle õigusliku instituudi loomisega. Sellepärast toetan mina rühmaseltsimehe Neps'i ettepanekut, ja teen ettepaneku, et jõuwankritel reisi-jate ja kraamiweo kestwa ühenduse sisse-seadmise seaduse § 1 ja järgnewad anda üldisesse komisjoni tagasi täiendamiseks, et seaduseelnõu selgelt ära määraks ettewõtte wastutuse: a) õnnetu juhtumistel teenijatega tema teenijate vastu, b) wastutus reisijatele ja kõrwalistele isikutele tehtud kahjude ja terwiserikete korral, c) wastutus weetawa kraami eest, d) samuti, et seadus ette näeks, kes weotaksid kindlaks määrab. Taksiküsimus on ka väga tähtis, sest woorimeestel, kes seltskonda teeniwad, on sunduslik taks ette nähtud, mille alla neil painutada tuleb. Sellepärast peaks seadus siin ette nägema, kes õigustatud need taksid määrama, linna piirides on see nõue nii kui nii maksew olnud takside kujul, mida linnawolikogud kinnitawad; maksis põhimõte, kes luba andis, see ka taksid määras. Aga käesolewa seadusega läheb see asutus juba laiemale, tema läheb linna ja omawalitsuse üksuse piiridest wälja. Siin selle küsimuse otsustamisel on kaks woolu: kas anda õigust sellele asutusele luba anda ja taksid määrata teedeministeeriumile, wõi maakondade walitsustele. Siin peaks selgesti kindlaks olema määratud, kes taksid määrab, niisamuti ka taksid alused, nii et need asutused kindlasti sisseseatud taksid järele peawad reisi-jaid ja kraami wedama. Sest nii nagu raudteel ja laewaühendusel sunduslikud tariifid on, nii peaks nad ka autoühendusel olema.

Juhataja **A. Kerem:** Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Anderkopp:** Härra Neps tähendas, et käesolewa seadusega on tahetud meie omawalitsuse asutustele umbusaldust awaldada. Ta leidis seda kõige pealt selles, et § 1 märkuses on öeldud, et see seadus linnade piirides mitte maksew ei ole. Härra Neps ei tohiks aga mitte ära unustada seda, et meil linnades niisuguste ühenduste kohta juba seadused maksmas on, kuna maakondades neid aga senni mitte ei olnud. Kui härra Neps tahab, et maakonnawalitsustele peaks samasugused õigused selles asjas antama, nagu see linnades on, siis oleks pidanud tema ka selleks motiivid ette tooma, mida aga kuulda ei olnud. Need ühendused, mis meil maal sünniwad, need ei sünni mitte ühe maakonna piirides, waid käiwad tihti kolme maakonna piiridest läbi. Kui Saaremaa esitaja peaks härra Neps teadma, et kewadel tahetakse Saaremaa ja Tallinna wahel ühendust sisse seada. Kui nüüd niisuguse ühenduse loomist otsekohe maakondade kätte anda, nagu see komisjonis kaalumise all oli, siis peaks lubatahtja lubasaamisega väga mitme maakonnawalitsuse poole pöörama, mis lubasaamise wõrdlemisi raskeks teeks. Pealegi ei ole mingisugust kindlustust, et maakonnad omawahel kokku lepiksid, üks maakond wõib määrata ühed kohustused, teine teised jne., kuna ometi igauks neist tunneb, et ühendus tarwilik on. See, et keskkohast nüüd niisuguseid korraldusi antakse, ei ole mitte uudis. Mina olen tutvustanud ennast niipalju kui wõimalik samasse asjasse puutuwa materjaaliga wäljamaal ja pean ütleva, et Austrias, kus kaubandusline liikumine on arenenud, on niisugune kontsentreerimine lubade wäljaandmisega wiidud keskwalitsusse. Sellest lähtekohta teha, et omawalitsuste õigusi tähetakse kärpida, ei ole õige. Ka mujal liigutakse samas sihis.

Härra Neps arwab, et kuna järewalwe on pandud teedeministeeriumi peale, et tema siis sellest teatud tulusid saab, aga mina pean ütleva, et käesolewas seaduses muud ei ole ette nähtud, kui et teedeministeeriumil on õigus wastawaid määrusi wälja anda, millest tema aga mingisugust tulu ei saa wõtta. Seda on teedeminister üldises komisjonis ka seletanud. Meie teedeministeerium on riiklik aparaat ja peab selle järele wal-

wama, et eraettewõtjad, kes terwe rea ühendusi sisse seawad teedel, kus meie põlluharijad teed peawad parandama, ei saaks mitte liiga palju raha omale tasku ajada. Selleks wõibki ministeerium asja piirata ja eraettewõtjatele kohustusi peale panna. Need kohustustest saadud summad ei lähe aga mitte ministeeriumi kassasse, waid omawalitsuse kassasse, kus nad proportsionaalselt maakondadele, kelle piiridest ühendus läbi läheb, ära jaotatakse, wastawalt ühenduse kilomeetrite arwule. Nii on siin sellest rääkida, et teedeministeerium omale õiguse on wõtnud tulusummade saamiseks, üleliigne, ja nende põhjendustega eelnõu mittewastawust seletada, ei ole mitte õige.

Teine küsimus, mida härra Neps ette tõi, käis selle kohta, et käesolewa seadusega ei ole ära reguleeritud wahekorrad, mis tekiwad ettewõtja ja teenijate wahel. Mina arwan, et sarnase seadusega, nagu käesolew seda on, ei saaks õieti niisugust küsimust lahendada. See wiiks tema liiga laiale alusele. Mina peaks küsima härra Neps'i käest, miks tema teisi küsimusi selle seadusega arutama ei hakka. Siin on näituseks sildade küsimus, mille parandamise küsimus siin peaks puudutatud saama, meil jooksewad hobused ja koerad mööda maanteesid autode ees jne. Kõik need küsimused tuleksid ka lahendada, kuid seda ei saa ometi käesolewa seadusega teha, waid nende kohta tulewad erimäärused wõtta. Samuti ei saa ka selle seadusega teenijate eripalga wahekordi lahendada hakata. Meil on erikomisjon — töökaitse komisjon, kes seda küsimust lahendada peab. Ja kui leitakse, et neid erinormisid üldse on tarwis maksmata panna, siis wõib ju soowiawaldusega tööhoolekandeministeeriumile esineda, et tema wastawa kawa esitaks Riigikogule, mida siis wõiks wastawas komisjonis läbi waadata.

Sarnasuguse seisukoha pean ma ütleva härra Tulp'i seletuse kohta. Härra Tulp ütleb, et siin on lahendamata küsimused wastutuse kohta kraamiweo ja sõitjate asjus. Mina iseenesest ei salga, et otstarbekohane ja loomulik on, et need määrused, mis, kui ma mitte ei eksi, Wene seaduste 10 kõites raudteel liikumise kohta olid ja kui ma ei eksi, Wene senati seletusega ka trammide kohta laiendatud olid, siia täiendusena juurde lisatud wõiks olla ja sellega oleks kõik raskused kõrwaldatud.

(Juhatama hakkab abiesimees **K. Wirma.**)

Mina kordan aga weel kord, et üldine komisjon seda küsimust mitte läbi ei kaalunud ja sellepärast ei saa mina komisjoni nimel ja nende arwamiste põhjal, mis seal kuuldawale tulid, siin ettetoodud parandustega mitte ühineda. Kui Riigikogu leiab, et niisugused määrused tarwlikud on, siis wõiks ju Riigikogu soowiawaldusega esineda, et wastaw parandus Wene seaduste X kõite juures saaks tehtud. Aga selles seaduses niisuguseid määrusi wastu wõtta pole mingisugust mõtet, sest sel teel saaksime seaduse, mis mitme küsimuse kohta käib ja mille pealkirjaks on „jõuwankritel reisijate ja kraamiweo kestwa ühenduse sisseseadmise seadus“. Sisus aga rida teisi küsimusi. Mis jõuwankrite seadus siis see on, kus igasuguseid eriwahekordi lahendatakse, mis reisijate ja ettewõtja wahel eraõiguse alusel tekiwad?

Mis aga puutub takside määramisesse, siis pean ütleva, et see küsimus komisjonis kaalumisel oli. Nimelt ütles teedeministeeriumi esitaja komisjonis, et kui teedeministeerium ära määrab need kohustused, mis ettewõtjal kanda tulewad, siis on tal ka juba iseenesestki õigus taksisid määrata ja see selgub ka seadusest enesest, nii et selleks mingisugust eriseadust tarwis ei oleks.

Eelpooltoodud kõnesid arwesse wõttes pean mina komisjoni poolt ütleva, et komisjonil waewalt põhjust oleks käesolewat seaduseelnõu uuesti arutuse alla wõtta. Kui aga Riigikogu tahab teistsuguseid põhimõtteid näha, mis selle seadusega üles kerkiwad, siis oleks see kõige loomulikum, kui wastaw ministeerium wastawa seaduseelnõuga esineks, mida siis ametiasutused juhtnõörina tarwitada wõiks. Komisjoni nimel ei saa ma rkl. härrade Neps'i ja Tulp'i poolt tehtud parandustega ühineda.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Neps'i ja Tulp'i poolt on ette pandud § 1 ja kõik järgnewad paragrahwid üldisesse komisjoni tagasi anda. Peale selle on weel rkl. Tulp'i poolt ette pandud komisjoni tagasiandmise korral järgmised asjaolud arutamise alla wõtta, ära määrata ettewõtte wastutus: 1) õnnetujuhtumistel teenijatega tema teenijate wastu, 2) wastutus reisijatele ja kõrwalistele isikutele tehtud kahjude ja terwiserikete korral, 3) wastutus weetawa kraami eest, 4) sa-

muti, et seadus ette näeks, kes taksid määrab.

Komisjoni andmise küsimus tuleb kõige nealt hääletamisele, ja kui see peaks tagasi lükatama, siis tuleb paragrahv 1. komisjoni poolt ettepanud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) Enamus on vastu. (Wahelhüüded: Palume äralugeda!) Nõutakse hääle äralugemist. (Hääletatakse. Loetakse hääli.) Ettepanek on 22 häälega 22 vastu tagasi lükatud. Palun neid, kes § 1 wastuwõtmise poolt on, kätt tõsta. (Hääletatakse.) Wähemus on vastu. § 1 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **A. Anderkopp** (loeb): § 2. Eelmises paragrahwis ettenähtud jõuwankrite ühendust awada wõidakse riigi ja omawalitsuse asutuste, kui ka eraettewõtete poolt.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **A. Anderkopp** (loeb): § 3. § 1-ses ettenähtud jõuwankrite ühenduse awamine eraettewõtete kui ka omawalitsuse asutuste poolt sünnib teedeministeriumi loaga, kes loa wäljaandmise juures ära määrab lubasaaja kohustused ning ühes sellega ka tingimised, millele jõuwankrite ühendus peab wastama.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **A. Anderkopp** (loeb): § 4. Tehniline walwe § 1-ses ettenähtud jõuwankrite ühenduste järele pannakse teedeministeriumi peale, kellel õigus on wastawaid määrusi wälja anda jõuwankrite ühenduse korra ja järelwalwe kohta.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega vastu wõetud. Sellega on see seadus II lugemisel vastu wõetud.

Riigikogu on juba kaks tundi istunud, kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 7.15 min.

Peale waheaga jätkub koosolek kell 7.40 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Kerem**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Bergman**.

12. Seadus Eesti wabariigi ja Läti wabariigi wahel tehtud sanitäärkonwentsiooni kohta — II lugemisel. Wäliskomisjoni aruandja **J. Laidoner** (loeb): Seadus Eesti wabariigi ja Läti wabariigi wahel tehtud sanitäärkonwentsiooni kohta.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduse pealkiri vastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): § 1. Eesti wabariigi ja Läti wabariigi wahel Tartus, 24. juunil 1922 a. tehtud sanitäärkonwentsioon tunnustatakse kinditatuks (ratifitseerituks).

Konwentsioon awaldatakse alamaljärgnewalt ühes käesolewa seadusega.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 1 wastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): § 2. See seadus astub jõusse selle wastuwõtmisega.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 2 vastu wõetud, sellega on seadus II lugemisel vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

13. Seadus Eesti demokraatliku wabariigi ja Wene nõukogude wabariigi, Ukraina nõukogude wabariigi ja Walge-Wenemaa nõukogude wabariigi wahel tehtud sanitäärkonwentsiooni kohta — II lugemisel. Wäliskomisjoni aruandja **J. Laidoner** (loeb): Seadus Eesti demokraatliku wabariigi ja Wene nõukogude wabariigi, Ukraina nõukogude wabariigi ja Walge-Wenemaa nõukogude wabariigi wahel tehtud sanitäärkonwentsiooni kohta.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): § 1. Eesti demokraatliku wabariigi ja Wene nõukogude wabariigi, Ukraina nõukogude wabariigi ja Walge-Wenemaa nõukogude wabariigi wahel Tartus, 25. juunil 1922 a. tehtud sanitäärkon-

wentsioon tunnistatakse kinnitatuks (ratifitseerituks). Konwentsioon awaldatakse alamaljärgnewalt ühes käesolewa seadusega.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): § 2. See seadus astub jõusse selle wastuwõtmisega.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud, ja seega ka seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

14. Abieluasjade Üldise komisjoni aruandja **T. Kalbus** (loeb): Abieluasjade kohtupidamise kord.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): I. Ts. kp. s. § 814¹ p. 2 muudetakse järgmiselt: 2) abielu makswusetuks tunnistamise ja lahutamise asjus.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) I osa on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): II. Ts. kp. s. § 1338 — kaotab makswuse.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) II osa on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): III. Ts. kp. s. III raam. III jaotuse III peatükk (§§ 1356¹—1356⁹) kaotab makswuse ja selle asemele pannakse maksma järgmine

kolmas peatükk.

Kohtupidamine abielu makswusetuks tunnistamise ja lahutamise asjus.

§ 1356¹. Abielu makswusetuks tunnistamise ja lahutamise asjad toimetatakse kohtutes üldistel alustel järgmiste eranditega.

§ 1356². Eelmises paragrahwis nimetatud asjad alluwad rahukogule esimese astme kohtuna, ja nimelt:

1) abielu makswusetuks tunnistamise asjad (abieluseadus §§ 12—20) — abielu sõlmimise koha järele;

2) abielu lahutamise asjad (abieluseadus §§ 21—33);

a) kui kostja elab wäljamaal wõi tema elukoht teadmata wõi kui ta on wahiiall — nõudja elukoha järele;

b) kui abielu lahutatakse mõlemate poolte ühisel tahtmisel (abieluseadus § 30) — ühe poole elukoha järele nende oma walikul;

d) kõigil muil juhtumistel — kostja elukoha järele.

§ 1356³. Abielu makswusetuks tunnistamise ja lahutamise nõudmise palwekirjad peawad olema palujate eneste nimel kirjutatud ja nende poolt alla kirjutatud.

Neil palwekirjadel, mis antakse sisse abieluseaduse §§ 14 ja 21—30 ettenähtud juhtumistel, peab paluja allkiri tõestatud olema kas notaariuse, rahukohtuniku, politsei wõi wallawalitsuse poolt.

§ 1356⁴. Alaealised abikaasad, samuti ka need abikaasad, kes on pillamise pärast eestkostmise all, wõiwad iseseiswalt algatada ja ajada abielu makswusetuks tunnistamise ja lahutamise asju, olla kostjaks neis asjus ja anda wälja tarwilikka wolikirju.

Samuti ei ole mehenaisel neis asjus abielulist nõuandjat waja.

§ 1356⁵. Paluja isiklikul palwel algatatud (§ 1356³) abielu makswusetuks tunnistamise ja lahutamise asja edasiasjamineks wõidak wolikirja wälja anda, kusjuures see eneses eriwolitust käesolewa asja peale peab sisaldama.

§ 1356⁶. Kohtuposlin abielu makswusetuks tunnistamise asjus waieldawuse alusel (abieluseadus §§ 14—16) ja lahutamise asi määratakse kohtu poolt ühistel alustel nende asjadega, mis ei ole hinnatawad, kuna abielu makswusetuks tunnistamise asjad tühistamise alusel (abieluseadus §§ 12—13) on kohtuposlinist, tempel- ja muudest kohtumaksudest wabad.

§ 1356⁷. Abielu makswusetuks tunnistamise asjus tühistamise alusel (abieluseadus §§ 12 ja 13) wõtab prokuröör osa, waatamata selle peale, kas asi algatati tema wõi asjasthuwitatud eraisiku palwel, kogub ja esitab tõendusmaterjaale, awaldab enne otsuse tegemist oma arwamist ja wõib kohtuotsuse peale edasi kaebada üldises korras.

§ 1356⁸. Abielu maksusetuks tunnistamise ja lahutamise asjus on kohtuistungid kinnised.

§ 1356⁹. Abielu maksusetuks tunnistamise ja lahutamise asjus võib kohus nõuda igas asjaolekus poolte isiklist etteilmumist ja poolte poolt ette pandud tõendustest rippumata oma äranägemise järele asja kohta tõendusi koguda.

Ts. kp. s. § 373 pp. 1—3 nimetatud tunnistajad kuulatakse üle ka tagandamise korral, kuid ilma wandeta.

§ 1356¹⁰. Kui abielu maksusetuks tunnistatakse või lahutatakse ilma ühegi poole süüdlaseks tunnistamata, siis määratakse kohtukulud mõlemite poolte kanda ühetasaselt.

§ 1356¹¹. Kohus saadab oma otsuse ärakirja, aja viitmata peale esimese astme otsuse seadusjõusse astumist (Ts. kp. s. § 892 p.p. 1 ja 2) ehk teise astme otsuse täitmisele pööramise aja kättejõudmist (§ 814¹ ibidem), wastawale asutusele või isikule, kelle juures abielu sõlmiti äramärkimiseks sellekohastes raamatutes.

§ 1356¹². Nõudmise palwed abielu lahutamise üle abikaasade wahelise kokkuleppe põhjal (abieluseadus § 30) määrab kohus arutusele alles kolme kuu pärast, arwates nende sisseandmise ajast.

Pooled peawad isiklikult ilmuma kohtuistungile uuesti oma kokkulepet lahku minemise asjus tõendama. Kui isiklik ilmumine wõimatu, siis on puudujal pooltel õigus ühes mitteilmumise põhjuste teatamisega saata kohtule aegsasti — enne istungi päewa — kirjalikku korduwat tõendust oma wankumata tahtmise üle lahku minna, mis kirjutatud ja mille allkiri kinnitatud peab olema § 1356³ korras, mitte enne kahte kuud peale abielulahutamise palwe sisseandmist.

Kui üks pooltest kohtuistungile ei ilmu ja ei saada mitteilmumise wabandawa põhjuse tõendust, samuti ka ülewalnimeetatud kokkuleppe korduwat tõendust, siis lõpetatakse asi ära ja wõidakse uuesti alustada käesolewas paragrahwis ettenähtud korras.

Kohtuotsused abielu lahutamise üle abikaasade omawahelise kokkuleppe põhjal (abieluseadus § 30) astuwad kohe seadusjõusse ja nende peale ei ole edasikaebust.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) III osa on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): IV. Seaduse maksinahakkamisest.

Käesolew seadus hakkab maksuma tähtajal ja tingimistel, mis iseäralises maksmapanemise seaduses määratakse.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) IV osa on nähtawa enamusega wastu wõetud ja terwe see seadus III lugemisel wastu wõetud.

Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

15. Seadus kodanliste wõimude poolt nõuetawa kaitsewäelise kaasabi kohta — III lugemisel. Üldise komisjoni aruandja **T. Kalbus** (loeb): Seadus kodanliste wõimude poolt nõuetawa kaitsewäelise kaasabi kohta.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 1. Kodanlistel ametiwõimudel on õigus kaitsewäeosasid abiks kutsuda äärmistel kordadel, kui politseilised kaitseabinõud nende kõrwaldamiseks küllaldased ei ole:

1) tulekustutamiseks igasugustel tulekahju kordadel, samuti ka metsade, soode või rabade põlemistel; waranduste järelewalwamiseks tulekahju ajal; weepuutuse või muil juhtumistel, mis üldise õnnetusega ähwardab;

2) ärajooksnud wangide tabamiseks või kurjategijate püüdmiseks, kui nad on suurel arwul või kui nende poolt sõjariistus wastuhakkamist võib oodata;

3) wangide määramise lõpetamiseks wangistuskohtades;

4) sõjariistadega warustatud salakawawedajate salkade tabamiseks;

5) üldist julgeolekut ähwardawate korratuste lõpetamiseks kodanlistele wõimudele hulgalistel wastuhakkamistel, riisumistel, waranduste häwitamistel või rüüstamistel;

6) tähtsamate walitsuse ja seltskondliste asutuste kaitseks, kui neid hädaoht ähwardab.

M. Neps (sd.): Kui mina käesolewa seaduse teisel lugemisel paranduse tein,

nimelt § 1 p. 5-das sõnade „wõimudele hulgalistel“ järele panna sõna „wägiwallaga“, siis waidles komisjoni aruandja sellele parandusele wastu, selle wäitega, et olewat juba iseenesest selge, et kui meie tarwitame sõna „wastuhakkamine“, siis see on juba iseenesest mõista aktiivne wastuhakkamine, aga mingisugusest passiivsest wastuhakkamisest ei wõi juttu olla. Selle asemel tarwitatawat teisi mõisteid, kas tõrkumine wõi käsu-mittetäitmine jne. Mina arwan, kuigi uue kriminaalkoodeksi wäljatöötamisel sellekohane komisjon tahab sõnale „wastuhakkamine“ niisugust kindlat mõistet anda, siis ei tähenda see weel sugugi, et administratiiv wõim, kes käesolewat seadust eestkätt käsitab ja käsitama peab, sellest ka praegusel ajal nõnda aru saab. Sõnal „wastuhakkamine“ wõib tegelikus elus ja eestikeelse mõiste järele wäga laialine seletus olla, tema alla mahuksid käsu mittetäitmine, kõiksugu tõrkumised jne. Sellepärast, ilma et pruugiks selle seaduse mõistet ja üksikuid sõnu walesti tõlgitseta, wõib arwamisele tulla, et passiivne tegewus, nagu seal on käsu mittetäitmine ja tõrkumine, wõib ka wastuhakkamise alla kuuluda. Ma ütlen sedasama nagu esimesel lugemiselgi, et siis, kui käesolew seadus antaks kohtuwõimudele tõlgitsemiseks, siis ehk wõiks weel sellega leppida, kohtuwõimud, juristid saaks sellest mõistest ehk õieti aru. See seadus on aga nimelt määratud administratiiv wõimudele ja see mõiste iseenesest ei ole mitte selge, seletatagu seda siis siin, kuidas tahes. Tegelikus elus wõib selle läbi palju arusaamatusi tulla, mina näen seda ette ära. Kui nüüd pärast kohtuwõimud wahest siis, kui tulewad kaebtused administratiiv wõimude tegewuse peale, ka seletaksid, et administratiiv wõimud ei ole seadust tarwitanud mitte täpisealt, mitte õieti, siis on sellel juba wäga suured tagajärjed olnud, sellepärast, et see wiiakse wäga kiirelt täide. Üldse selle seaduse tõlgitamine, kui see järele kaalumata sünnib, wõib wäga kurbi tagajärgi anda. Ma juhin teie tähelepanu ainult selle peale, et üldises komisjonis tõi ette meie lugupeetud Riigikogu esimees härra Päts fakti 1905 aastast, kus Weneturul weretöö toime pandi. Nimelt oli kuberner wälja kutsunud sõjawäe kas telefoni wõi muul teel, ja oli suur weretöö toime pandud. Pärast ei saadud kuidagi wiisi kindlaks teha, kelle süü läbi ja kelle otsekohesel käsul see sündinud oli. Kuberner oli tele-

foni teel sõjawäe wälja kutsunud, aga sõjawäeülemus ütles, et tema saanud kubernerist teistmoodi aru, kui wiimase ütelusel käsk oli olnud. Nii jäigi see küsimus seletamata. Samal ajal oli raeoajas linnawolikogu koos ja pidas nõu, kuidas ära hoida igasuguseid kokkupõrkamisi, kuid enne, kui linnawolikogu oma otsuseid sai teha, oli werewalamine juba toime pandud. Ma ütlen, niisuguste küsimuste juures peawad administratiiv wõimul wäga selged juhtnöörid olema, mis ta teha wõib ja mida tema teha ei wõi, et arusaamatusi ei tekiks. Selles seaduses on ka üks paragrahw, kus ennem walitsuse poolt esitatud eelnõus administratiiv wõimudele anti oma nõudmise kordamiseks wäljasaatmise kohta 24 tundi aega. Üldine komisjon andis temale ainult 6 tundi, seal on nimelt öeldud „wiibimata, aga mitte hiljem kui 6 tunni jooksul, peab oma nõudmist kordama“. Ma ütlen, et parem oleks, kui nõudmine hakatuses kohe kirjalikult sünniks, et keegi ei wõiks wastutuse eest kõrwale põigelda. Need on kõik wäga rasked küsimused ja sellepärast peawad wõimudel selged juhtnöörid käsitada olema, sest mõnel eksitusel wõiks siin wäga rasked tagajärjed olla. Seaduse seletamine ei aita siin enam, kui kurwad sündmused juba maad on wõtnud. Usun, et minu ettepanek, sõnadele „wõimudele hulgalistel“ juurde lisada sõna „wägiwallaga“, paragrahwi mõtet selgemaks teeb. Üldine komisjon ei ole sellele sõnale wastu waielnud, kuid arwab, et sõna „wastuhakkamine“ seda mõistet küllalt selgelt wäljendab. Et aga ikkagi lahkarwamisi ära hoida, kordan oma ettepanekut. Wastuhakkamine wõib olla ka käsu mittetäitmine, tõrkumine jne. See mõiste annab ennast laialt seletada, wastuhakkamine wõib olla ka mitte sõjariistadega, waid näituseks kiwidega ja kaigastega, kuid ikkagi nimetame seda wägiwallaks. Juristi seisukohast wälja minnes oleks see paragrahw wastuwõetaw. Et see aga administratiiv wõimudele on mõeldud, sellepärast peaks igasugune kahtlus temast wälja jääma, mida kätte saame sõna „wägiwalla“ juurdelisamisega.

A. Rei (sd.): Ma tahaks rkl. Neps'i ettepanekut toetada ja lisaks tema põhjendustele weel järgmist juurde. Igasugustes juriidilistes aktides ja seadustes on ikka parem rohkem, kui wähe ütelda, parem üks ülearune sõna juurde lisada,

et asi weel selgem tuleks. Täielikuma selguse jaoks ei ole põhjust sõnadega kokkuhoidlik olla. See on ju väga hea, kui komisjoni aruandja arwab, et see paragrahw igal inimesel selge on ja et wastuhakkamine tingimata aktiivne on. Ohwitserid ja sõjawäeülemad, kes neil kriitilistel silmapilkudel tegutsema ja otsustama peawad, ei jõua sel silmapilgul juriidilistesse peensustesse süweneda, kui seaduse paragrahw küllalt selge ei ole. Nende sõnade illustreerimiseks on mul üks huwitaw fakt ette tuua, mida rkl. Neps unustas nimetada. Nimelt kõik meie ajalehed, Saksa Ruhri maakonna söekae-wanduste juhatajate wastutusele wõtmise asja kirjeldades, on järjekindlalt kirjutanud wastuhakkamisest, ainult üks ajaleht on tarwitanud sõna „törkumine“, mis faktiliselt õigem on. On ju selge, et seal mingisugust aktiivset wastuhakkamist ei olnud, waid ainult passiivne törkumine ja Prantsuse okkupatsiooni wõimude käsu mittetäitmine. Kui nüüd juba ajalehetoimetajad, kes sõnade tarwitamises kõige rohkem wilunud peaksid olema, teadete edasiandmises sõna ekslikult tarwitawad, mis sündmusele hoopis teise mõtte annawad — mida peame siis meie administratiiv ja sõjawõimude juhatajatest oletama, näituseks käesolewa paragrahwi õige mõiste tõlgitsemises. Et igasugust eksitust tõesti ära hoida, ei ole mitte kahjuks, kui täielise selguse jaoks paragrahwi sisse wõtame sõna „wägi-wallaga“.

Aruandja T. Kalbus: Mina ei ühine nende ettepanekutega, mis härra Neps tegi, sellepärast, et wastuhakkamine ütleb juba seda wälja, mis ütelda tahtakse.

Üldse on nii, et mida rohkem sõnu ühes seaduses, ühes paragrahwis on, seda segasemaks see paragrahw läheb. Sellepärast pean ütleva, et tuleb sagedasti ette, et seaduses on liig palju sõnu, kuid seda selgust ei ole, mida peaks olema. Need põhjendused, mida selle paragrahwi juures ette toodi, 1905 aasta kurwad juhtumised, need ei olene sugugi sellest paragrahwist ära, waid need on teised põhjused, need ütlevad kategooriliselt ja selgelt ära, kunas sõjawõim tegutsema hakkab. See paragrahw annab õiguse sise-ministrile teatud juhtumistel sõjawäge kaasabiks kutsuda ja lõpus on nii selgesti öeldud, kuidas sõjawägesid tarwitada

wõib, tarwitama peab jne., sellepärast ei saa ma selle ettepanekuga mitte ühineda.

Juhataja A. Kerem: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Tulp'il.

A. Tulp (sd.): Selles paragrahwis p. 5. on ette nähtud, kui juhtub niisugune nähtus, et kuhugi platsi peale on kogunud rahwas midagi waatama ja seal tulewad wõimud ja nõuawad nende laiimineku ja siis on see element käes, mida hulgaliseks wastuhakkamiseks nimetatakse, kuid minu arwates ei ole see mitte nõnda. Nii et seda mõistet praeguses paragrahwis wõib siiski laiemalt mõista, kui aruandja seda tähendas.

Juhataja A. Kerem: Esitatud on järgmine parandus rkl. Neps'i poolt: § 1 p. 5 sõnade „wõimudele hulgalistel“ järele panna sõna „wägiwallaga“. (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega tagasi lükatud. (Hüüded: Palume hääled ära lugeda. Hääletatakse. Loetakse hääli.) Parandus on 24 häälega 13 wastu tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb § 1. (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 2. Peale § 1. tähendatud juhtumiste wõib kaitsewäeosasid abiks kutsuda teistes seadustes ettenähtud korras:

- 1) walweks riigiwaranduste ja transportide saatmisel;
- 2) kohtuotsuste täitmisele;
- 3) kaasabiks kohtuwõimudele;
- 4) karaulipidamiseks.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 3. Ähwardawate korratuste ärahoidmiseks lubatakse kaitsewäeosasid nende alalisest asukohast wälja nõuda ainult nendes kohtadesse, kus kaitsewäge kohapeal ei ole, ehk liiga wähesel arwul.

Alalistes kaitsewäe asukohtades on, ähwardawat hädaohtu nähes, kodanlisel wõimul § 4 ettenähtud korras õigus nõuda, et erakorralisteks juhtumisteks walwemeeskond määratakse, kes kasar-mutesse jäädes walmis oleks wiibimata korratuste kohtadele ilmuma.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 4. Kaitseväeosa abikskutsumise õigus on siseministril ning linna ja maakonna politseiülemal. Kaitseväeosade saatmist ühest maakonnast teise wõib nõuda ainult siseminister.

Tähendatud ametiwõimud pööravad nõudmisega kaitsewäe abikssaamiseks wastawa garnisoni- wõi wäeosäilema poole, kui kohapeal alalist garnisoni ei ole.

Kaitsewäeosa abikskutsumisest teatawad politseiülemad siseministrile.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 5. Kohtu asutamisseedus §§ 159 ja 316 ja kriminaal kohtupidamise seaduse § 272 ettenähtud juhtumistel on õigus nõuda kaitsewäeosade abi selle seaduse § 4 teise lõike korras kohtu esimeestel otseteel, kohtuuriijatel ja -pristawitel — politseiülemä kaudu. Abikstulnud wäeosa tegewust käsutab politsei kohtuwõimu ülesandel.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 6. Kaitsewäeosade abinõudmine awaldatakse kirjalikult. Juhtumistel, mil wiivitada ei saa, wõib nõudmist awaldata ka muul wiisil, kuid nii, et garnisoni- wõi wäeosäilem oleks selgusel, et nõudmine on selle isiku poolt, kes selleks õigustatud, ja et garnisoni- wõi wäeosäilemal täpipealselt teada oleks, kuhu tema wäeosa peab saatma. Muul wiisil awaldatud nõudmine korratakse kirjalikult wiivitamata esimesel wõimalusel, hiljemalt aga kuue tunni jooksul.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 7. Nõudmises peab tähendatud olema, mis põhjustel kaitsewäeosa abi tarwilik, wäeosa soowitaw suurus ja muud olukorda selgitawad andmed. Wäljasaadetawa wäeosa suuruse ja liigi määrab lõplikult ülem, kelle poole kaitsewäelise abinõudmisega pööratud.

Märkus. Kui garnisoni- wõi wäeosäilem kodanliste wõimude nõudmist

õigeks ei tunnista, siis teatab ta sellest oma otsekohele ülemusele, kusjuures ta aga abinõudmise wiivitamata täitma peab.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 7 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 8. Kodanliste wõimude korraldusel wõib wäeosasid määratud kohale saata küüdi korras, samuti ka raudteel ja laewadel.

Kõik sõidu-, weoriistade ja laewade omanikud, eraasutused ja raudteed on kohustatud wäeosasid nendele määratud kohale wiima.

Weo- ja ülespidamise kulud kaetakse sõjaministeeriumi arwel.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 8 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 9. Hulgaliste korratuste lõpetamiseks peab kohale saatma mitte vähem, kui üks rood jalawäge, wõi kuulipildujate komando, wõi eskadron ratsawäge, wõi kahurwäeosa mitte vähem, kui kahesuurtükilises koosseisus, wõi soomuswägedest üks soomusauto wõi tank. Kui jala- wõi ratsawäge kohal ei ole, wõib jalawäe meeskonda korraldada ka kahurwäest ilma suurtükkideta vähemalt wiiekümnehelises salgas ning wõimalikult ratsa. Jala- ja ratsawäeosale antakse tarbekorral kahur- wõi soomuswäeosad kaasa.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 9 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 10. Abikssaadetawa wäeosa ülem peab ohwitser olema. Hulgaliste korratuste lõpetamise juures juhib wäeosa tegewust ameti järele kõige wanem wäljasaadetud wäeosade ülematest.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 10 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 11. Kodanlised ametiwõimud peawad kohaleilmunud wäeosäilemale asja seisukorra ära seletama ja teatama ülesande, mis wäeosale täitmiseks antakse.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 11 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 12. Kodanlised ametwõimud pööravad kõigi oma nõudmistega abikstulnud wäeosa ülema poole ja ei käsuta ise sõdurid.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 12 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 13. Kodanlised ametwõimud ei ole õigustatud abikstulnud kaitsewäeosade ülemate peale panema iseseiswate politseile omaste kohuste täitmist, waid wõiwad nendelt omale kaasabi nõuda. Kodanlistele wõimudele jääwad kaitsewäeosa tegewuse ajal alale kõik nende seaduslikud õigused ja kohustused niiwõrd, kui need ei takista wäeosa käsutamist ja ülesande täitmist.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 13 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 14. Kui wäeosa kohaleilmumisel korratused ei lõpe, siis tehes wiimast hoiatust, wolitawad kodanlised ametwõimud kohaletulnud wäeosa ülemat tarwitusele wõtma tarwilikka abinõusid korratuste lõpetamiseks, rahwasalkade laialiajamiseks, wõi nende kinniwõtmiseks.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 14 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 15. Abinõude tarwitamisel korratuste lõpetamiseks talitab wäeosajlem iseseiswalt, kunni tema leiab oma ülesande täidetud olevat. Kõik kohalolewad ametwõimud peawad wäeosajlemale ülesande täitmiseks toetust andma.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 15 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 16. Kui kodanlisi ametwõime korratuste kohal ei leidu, siis toimetab wäeosajlem kohale jõudes oma äranägemise järele kunni kodanliste ametwõimude kohaleilmumiseni.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 16 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 17. Kui korratusi ilma sõjariistade tar-

witusele wõtmiseta ei saa lõpetada, käsib wäeosajlem oma äranägemise järele tarwitusele wõtta külmi sõjariistu wõi laske-riistu.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 17 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 18. Sõjariistu wõib tarwitada: 1) Pärast wolituste saamist kodanliselt ametwõimult peale kolmekordse hoiatuse pasuna ehk trummi signaaliga;

1) sõnakuulmata rahwahulga laialiajamiseks;

2) rahwasalga wastu, kes takistab kaitsewäe liikumist.

II) Kodanlise ametwõimu poolt wolituse ootamata, peale kolmekordse hoiatuse pasuna ehk trummi signaaliga rahwahulga wastu, kes kaitsewäge sõnadega haawab.

III) Kodanlise ametwõimu poolt wolituse ootamata ilma ühegi hoiatuseta:

1) wangide ehk rahwahulga wastu, kes kaitsewäele peale tungiwad;

2) nende wastu, kes kaitsewäeosa juuresolekul isikute wastu wägiwalda tarwitawad; kes wägiwaldselt häwitawad warandust; nõndasama ka tulesüütajate ja tapjate wastu;

3) nende wastu, kes takistusi teewad ehk wastu hakkawad arreteerimise alla käiwate isikute kinniwõtmisel.

M. Neps (sd.): Pean tähendama, et see seadus meil tõesti väga karm on. Kui waatame § 18., siis näeme, et wõib sõjariistu tarwitada isegi sarnasel puhul, kui kaitsewäge sõnadega haawatakse. Need seisukohad on II lugemisel wastu wõetud ja nende kohta enam parandusi teha ei saa. Siiski tahaks ma korrata oma ettepanekut, mis ma II lugemisel tein § 18. p. III sõnade: „ilma ühegi hoiatuseta“ asemel panna: „peale ühekordse hoiatuse õhkulaskmise“ ja p. 3 järgmiselt redigeerida: nende wastu, kes wägiwaldselt takistusi teewad wõi wägiwalgaga wastu hakkawad arreteerimise alla käiwate isikute kinniwõtmisel“. Kui ma II lugemisel selle paranduse tein, siis tähendati, et see kutsuda wälja väga suure werewalamise. Kui ma ei eksi, siis ütles seda härra kindral Laidoner. Wõimalik see ju on, mina pole asjatundja, kuid huwitaw oleks siiski teada, mispärast nimelt see hoiatus wälja kutsub suure werewa-

lamise. Mina ütlen, et praegune seaduse tekst wäga palju werewalamisi wälja kutsuda wõib, nimelt siis, kui suured rahwahulgad prowokatsiooni ohwriks langewad. Prowokatsioonidel on tõesti kurwad tagajärjed, olgu nemad kus tahes. Neid on aga ka igalpool ja nende wastu pole midagi parata. Mina arwan aga, et mingisuguse abinõu peaks leidma, et rahwast hoiatada. Kui mina II lugemisel oma ettepanekut põhjendasin, siis seletas aruandja muuseas, et käesolew seadus näeb ette wäga laialdased hoiatuse abinõud. Öeldakse, et kodanlised ametwõimud hoiatawad 3 korda pasuna ehk trummi signaaliga ja kui see ei mõju, siis wõetakse sõjariistad tarwitusele. Noh, see on ju kõik wäga hea, kuid tegelikult, kui suurem rahwahulk koos on, on see täitsa läbiwiimata ja neid abinõusid ei saa kuidagi teoks teha. Kodanline wõim wõib küll hoiatada 3 korda rahwast, aga seda hoiatust on wõimatu rahwale teatawaks teha, kuid kui wiimane laiali ei lähe, siis hakkab sõjawägi talitama kõigi oma karmustega. Kuidas teie seda enesetele ette kujutate? Niisugune asi wõib sündida ainult üleimate, see on kodanlise wõimu ning sõjawäelise wõimu esitajate wahel. Ütleme, näituseks, et Tallinnasse Weneturule kogub suur rahwahulk kokku ja kodanline wõim tuleb ja ütleb, et kui teie koju ei lähe, siis meie anname wõimu sõjawäele üle. Kuidas seda suurele rahwahulgale teatawaks teha? Minule jääb see arusaamatuks: Mispärast mitte ei wõi rahwahulka enne hoiatada, kui otsekohe rahwa peale laskmine algab.

Käesolewa paragrahwi punkt 2. ja 3. on niisugused, mis on sihitud kuritegewuse ja kurjategijate wastu, kuid punkt I wõib saada kaheteraga mõõgaks. Meie teame wäga hästi, missugused need rahwahulga liikumised on ja et need mitte igakord pealetungimised ei ole, nagu öeldakse, waid ta wõib ainult selleks peetud saada. Kui nüüd selle rahwahulga peale hakatakse laskma itna mingisuguse hoiatusega, nii et sajad inimesed kukuwad, siis on see wäga karm ja wõib raskeid tagajärgi anda. Kui riigiwõim wajab karne abinõusid, siis tarwitatagu neid peale seda, kui hoiatus on tehtud. Ei ole ettekujutataw, et mingisugune rahwahulk hakkaks sõjawäele wastu, kes teda mõne minuti jooksul wõib kahjutaks teha. Ja kui tõesti asi niikaugele on läinud, et sõjawägi sõjariistuta rahwahulgaga toime ei saa, siis ei ole meie sõjawägi enam riigi-

truu ega riigil enam tuge. Esimeste paude õhkulaskmine ei wõta sõjawäelt mitte ära wõimalusi omi ülesandeid täita mässawa rahwahulga waigistamiseks, küllalt hoiaks aga see ära asjata werewalamisi.

J. Laidoner (põl.): Lugupeetud Riigikogu liikmed. Rkl. Neps pidas praegu ühe kõne isiklikult mulle ja seletas, et kogupauguga hoiatamine oleks wäga kasulik ja tahtis sellekohast seletust, mispärast siis seda mitte ei peaks tegema. Asi on ju wõrdlemisi lihtne. See punkt, kus kohal seda härra Neps käsitab, kõlab ju järgmiselt: „Kodanlise ametwõimu poolt wolitusi ootamata ilma ühegi hoiatuseta: 1) wangide ehk rahwahulga wastu, kes kaitsewäele peale tungiwad; 2) nende wastu, kes kaitsewäeosa juuresolekul isikute wastu wägiwalda tarwitawad; kes wägiwaldselt häwitawad warandust; nõndasama ka tulesüütajate ja tapjate wastu; 3) nende wastu, kes takistusid teewad ehk wastu hakkawad arreteerimise alla käiwate isikute kinniwõtmisel.“ Siin on jutt sõjawäesalga tegutsemisest, mitte üksiku sõjawäelase ehk wangiwahi tegutsemisest. Ühes salgas ei wõi mitte vähem olla kui 50 isikut. Kui niisugune salk on wälja kutsutud wastuhakkajate wastu jne., kujutage nüüd ette seda psühholoogilist momenti, mis sel ajal on, kui rahwahulk wäljakutsutud sõjawäesalga peale tungib. Igatahes peab rahwahulk suurem olema kui sõjawäesalk, sest ei saa ju omale ette kujutada, et ütleme ainult 5 inimest 50 inimese peale tungiwad; siin oleks juba tegemist hullumeelsetega ja keegi ei hakka ju niisuguste wastu sõjariistu tarwitama. Ei saa ju omale ette kujutada, et kõik nii arusaamatud on. Igatahes, seal on juba suurema rahwahulgaga tegemist. Pealetungimise moment on niisugune, kus kõik wäga ärritatud on. Seal tuleb sõjawäewõimude poolt käsk kogupaugule ettewalmistusi teha ja siis lasewad nad selle kogupaugu õhku. Iseneestki arusaadaw, et pealetungiw rahwahulk saab julgemaks ja tuleb ligemale, kui teda ära ei hirmutata. Pealetungijad ju näewad, kui õhku lastakse, sest nad on niiwõrd lähedal. Rahwahulk juba wersta maa tagant peale tungima ei hakka, sest see oleks juba sõda olema, kui rahwahulga peale wersta kauguselt lastakse. Rahutuste korral ollakse aga üksteisele üsna lähedal ja kui siis kord õhku lastakse, siis läheb rahwahulk weel julgemaks ja jookseb peale. Järgmine

paik, mis õhkulastud paugu järele tuleb, nõuab palju rohkem haawatuid. Peale selle ärge unustage ära, et sõjawäeesitajad, kes mässajate vastu talitavad, ka inimesed on ja kergesti oma tasakaalu wõiwad kaotada ja selle tagajärjel mässajatega karmimalt hakkawad ümber käima. See on põhjuseks, mis pärast seda kogupauku mitte ei tarwitata. Wenemaal oli see küll moodiks üks kord õhku lasta, ehk küll seadus seda mitte ei lubanud, seda aga otsekohe mitte ei keelanud. Teistes maades ei lubata seda mitte ja Wenemaal keelati see ka ära, ma ei mäleta mitte, kas 1907 wõi 1908 aastal, sõjaministri käsuga. Igatahes, kogemused näitawad, et kogupaigu õhkulaskmine tähendab suuremat werewalamist, selle tagajärjel on ikkagi suurem werewalamine. Mina arwan, et selle seaduse põhimõtte ei ole ju mitte see, et see werewalamine suurem oleks, waid et seda wõimalikult wäikeste ohwitega wõiks ära hoida, see on minu põhimõtte. Nagu mina aru sain härra Neps'i ettepanekust, — kuidas see ettepanek just on? (Kõneleja wõtab juhatuselt M. Neps'i (sd.) ettepaneku ja loeb seda.) Siin on nüüd nõnda wiisi redigeeritud: „ilma ühegi hoiatuseta“ asemele panna „peale ühekordse hoiatusega“ ja punkt 3 järgmiselt redigeerida: „nende wastu, kes wägiwaldselt takistusi teewad wõi wägiwallaga wastu hakkawad arreteerimise alla käiwate isikute kinniwõtmisel“.

No kuidas siis saab õhku lasta, kui inimesed wastu hakkawad ja mis sellega siis kätte saadakse? Kui keegi hakkab takistust tegema, et mitte wõimalik ei oleks arreteerida, siis peab jällegi hulk inimesi olema, sest ma ei usu, et üksik nii wastu hakkab, aga see peab ikkagi suurem rahwahulk olema. Mina tähendan weel kord, et see ei ole ju mitte ühe päewa töö. See on läbi kaalutud ja on ju kogemusi olnud sellel alal. Igatahes 1905, 1906 ja 1907 aastal olid ju Wenemaal wõrdlemisi suured kokkupõrked ja sel ajal tarwitati seda, ma ütlen, ilma seaduse lubata ja seaduse käsuta wõeti see seal tarwitusele. Wiimaks tuli ikkagi wälja, et kus sõjawõimud olid tagasihoidlikud ja niisuguseid õhkulaskmisi ei tarwitanud, seal haawatute arw ka wäike oli, kuna jälle ikka niisugustel juhtumistel, kus nemad ligemale tulid ja neid õhkulaskmisi tarwitati, igakord olid palju raskemad tagajärjed. Sellepärast oleks

parem, et seda õhkulaskmist meil ka mitte ei tarwitataks, millest ka Wenemaal aru saadi, et see mitte hea ei ole, kuna aga seadustes seda ei olegi ja seega see mitte ei kõlba.

Juhataja **A. Kerem**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **T. Kalbus**: Ma ei ühine ettepanekuga.

Juhataja **A. Kerem**: Aruandja ei ole mitte ettepanekuga ühinenud. Esitatud on rkl. Neps'i poolt järgmine parandus: „Punkt III-as sõnade: „ilma ühegi hoiatuseta“ asemele panna „peale ühekordse hoiatusega“ asemele panna „peale ühekordse hoiatusega“.“

Punkt 3 järgmiselt redigeerida: „nende wastu, kes wägiwaldselt takistusi teewad wõi wägiwallaga wastu hakkawad arreteerimise alla käiwate isikute kinniwõtmisel.“

Asun selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega tagasi lükatud.

Nüüd asun § 18 hääletamisele II lugemisel wastuwõetud kujul. (Hääletatakse.) Paragrahw 18 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 19. Karaulid, tunnimehed ja teised kaitsewäelased, kes olid määratud kodanliste ametwõimudele abiks korratuste mahasurumisel, wõiwad sõjariistu tarwitada enesekaitseks, nõndasama ka isikute kaitseks, kes nende kätte ehk nende walwele olid usaldatud, kui ka wangistatud isiku wastu tema põgenemise juures.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Paragrahw 19 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 20. Abiskutsutud kaitsewäeosa saadetakse tagasi, kui kodanlised wõimud tema abi enam tarwilikuks ei pea.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Paragrahw 20 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **T. Kalbus** (loeb): § 21. Selle seaduse maksimahakkamisega kaotab oma jõu üldise kubermangu asutamise seaduse (W. s. k. II k.) lisa § 316 märkuse juurde.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Paragrahw 21 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

tawa enamusega vastu võetud. Peale III lugemist panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtava enamusega lõpuhääletamisel vastu võetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

16. Wäeteenistuse kohustuse määrustiku art. 19 täiendamise seadus — III lugemisel. Riigikaitse komisjoni aruandja **A. Anderkopp** (loeb): Wäeteenistuse kohustuse määrustiku art. 19 täiendamise seadus.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtava enamusega vastu võetud.

Aruandja **A. Anderkopp** (loeb): Wäeteenistuse kohustuse määrustiku (S. s. k. IV köide, 1915 a. väljaanne) art. 19 täiendatakse järgmise märkusega:

Märkus 2. Wäeteenistuse läbiminek juures kaitsewäes võetakse wastawalt arwesse Wene sõjawäes kuni 6. dets. 1917 a. väljateenitud aeg.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Seadus on nähtava enamusega vastu võetud. Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtava enamusega lõpuhääletamisel vastu võetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

17. Kaubandusseaduse § 182 muutmise seadus — III lugemisel. Hariduskomisjoni aruandja **J. Kana** (loeb): Kaubandusseaduse § 182 muutmise seadus.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtava enamusega vastu võetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb): Ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal Wabariigi Walitsuse poolt 18. augustil 1920 a. wastuwõetud seadus kaubandusseaduse § 182 muutmise kohta („Riigi Teataja“ nr. 131/132 — 1920 a., seadus nr. 263) kaotatakse ära ja selle asemele määratakse:

§ 182. Isikud, kellel laewajuhataja kutse puudub, wõiwad Soome ja Riia

lahes ning Baltimeres kuni Lindesnäsi meridiaanini purjelaewu juhtida kuni kahekümne registertonni suuruseni. Purjelaewu, mis kahekümnest kuni wiiekümne registertonnini suured, wõiwad sealsamas juhtida isikud, kes vähemalt 60 kuud merel sõitnud ja kelle teadmised sellekohase komisjoni poolt läbi katsutud ja küllaldasteks tunnistatud; kui need isikud aga laewaomanikud on, siis wõiwad nad sealsamas juhtida samail tingimustel purjelaewu kuni ühesaja registertonni suuruseni.

Komisjoni, kolme kaugesõidu kapteni koosseisus, määrab teedeminister wajadust mööda meriasjanduse peawalitsuse ettepanekul.

Katsete kohta käiwad määrused kinnitab teedeminister kokkuleppel haridusministriga.

M. Neps (sd.): Kui minu ettepanek eelmise seaduse kohta vastu ei wõetud, wahest arwamisega, et seal poliitiline tagamõte on, siis ei wõi mingisugust poliitikat olla ettepanekus käesolewa seaduseelnõu kohta. Nüüd on puht praktiline küsimus. See seaduseelnõu, mis oli Wabariigi Walitsuse poolt esitatud, oli küll niisugune, mis täiesti wastuwõtmata oli. Teisel lugemisel sai tema palju parandatud nimelt selles mõttes, et oli nimelt endisele seisukohale seatud sõiduwõimalused, sest 1920 a. wastuwõetud seaduse järele oli wõimalus wõetud merd mööda sõita. Ei saanud merde minnagi, sest meridiaan oli pere õuest läbi aetud. Nüüd on aga see parandatud, sellest mina enam ei räägi, aga küsimuses on tähtis nimelt see, kas härra professor Piip'i poolt tehtud parandused sisaldasid eneses nimelt sarnast ettepanekut, et merimehed, kes 60 kuud, see tähendab umbes keskmiselt wõetud 9 aastat on merel sõitnud ja sellekohase komisjoni ees wastawa eksami ära teinud, wõiwad sõita laewadel, mis kuni 50 registertonni suured, aga just niisugune merimees, kellel on sama praktika ja kes on samuti eksami ära annud, aga peale selle on weel laewaomanik, wõib sõita 50—100 registertonnilise laewa peal. Lepime nüüd nõnda, et härra Piip'i ettepanek vastu wõetud oleks. Siis tekib küsimus, mis siis on, kui niisugust laewaomanikku mitte ei ole? Mis meie näeme? Nimelt, et see rkl. Piip'i parandus liig järele mõtlemata on vastu wõetud. Päris kindel on, et suuremalt osalt kõik laewaomani-

kud „osanikud“ on. Osanik on ainult ühe osa omanik ja igauks, ütleme sadamakaptenid, kes peawad laewa sissekirjutamise juures selle järele waatama, kas on kaptenil juhatuse õigus wõi mitte, peab seda seadust nõnda tõlgitsema, et tema ainult üksikuid laewaomanikka kunni 100 registertonniliste laewade juhtimisele wõib lubada. Kui see laew ei ole mitte üksi tema oma, siis ei saa tema kohta neid erandid maksma panna, mis seadus ette näha tahab. Kui ei saa nüüd seda Eestis tegelikult mitte maksma panna, siis sellepärast, et Eestis niisuguseid laewu ei ole ehk wõib olla üks, kaks on, kus pere-meest on üksainus isik. Meil on enamasti nii tehtud, mis ka wäga otstarbekohane on, et isik jaotas oma kapitaali osadesse ja mahutas neid wõimalikult mitme laewa osadesse ära. Kui laew õnnetuse läbi otsa sai wõi mõni muu äpardus juhtus, siis oli riisiko wähem. Ja sellepärast ei ole keegi laewaomanik üksi ja see on wäga otstarbekohane: Waadake, härra Laidoner teab ütelda, et meil niisuguseid omanikkusid ei olegi olemas, mina arwan ka, et ei ole, ei tohi aga pead pandiks panna. Aga siis, kui meie läheme niikaugele ja ütelda tahaksime, et osanikul on needsamad õigused kui omanikul, mis meie siis näeme? Siis näeme, et laewaomanik, kui tema tahab, wõib merimeest, kellel mitte kutseharidust ei ole, oma laewa peale kapteniks wõtta, see on ju kerge teha. Tema wõtab laewa põhikirja ja kirjutab maha, et sellel mehel on 1000-margaline osakapitaal selles laewas, siis on temal kohe 1000 marga eest äkisti õigus kätte antud. Nii kerge on siis sellest seadusest mööda joosta. Kui teie ütlete, et osanikul on seesama õigus, mis omanikul, siis annate teie igale laewaomanikule wõimaluse laewajuhtimist anda niisuguse isiku kätte, kellel selleks õigust ei ole. Misjaoks meie siis niisugust segast seadust wälja anname. Wene seadus oli selles mõttes wäga lihtne ja selge: tema seadis ainult ühe nõudmise üles, nimelt et laewajuhtija pidi wastawa eksami ära andma, siis ainult wõis tema laewa juhtida wäikeses sõidus, see tähendab meie seaduses wastuwõetud Lindesnäsi meridiaanini. Minu ettepanek sisaldab aga 100 registertonna asemel 80 registertonna. Kui omal ajal härra Tõnison'i walitsus § 12-a põhjal endist Wene seadust muutis, siis sündis see muutmise järjekorral asjaoludel: nimelt oli veel sõja järelaeg ja oli palju kutseharidusega meri-

mehi, kellel ei olnud veel laewade peal kohti, ja siis tuli wastawalt poolt sellekohane ettepanek, et need, kellel ei ole sellekohast haridust, ei wõi laewu juhtida. See seadus tekitas halba mõju, mitmed laewaomanikud tahtsid oma laewad maha müüa, ja kui mina nüüd ettepaneku teen, et 100 asemele 80 panna, siis arwan, et Riigikogu teeb wäga õieti, kui tema minu ettepaneku vastu wõtab. Mina arwan igatahes, et 100 registertonniline laew on juba niisugune, mis 8—9000 puuda peale laadib ja mis juba Inglismaale sõita wõib, ja niisuguse laewa omanik wõiks omal juba kutseharidusega merimeest kapteniks pidada. Meie oleksime siis Wene seadust ainult kutseliste merimeeste kasuks kärpinud 20 registertonna wõrra. Kuna ennem oli 20 pealt 100-ni, siis on meil nüüd 20 pealt 80-ni. Meie laewad ei ole mitte 'suured purjelaewad, 70 registertonnini on kõige rohkem laewu, 80—100 niipalju ei ole, ja neid wõiks ka juba jätta kutseliste merimeeste kätte. Sellepärast arwan mina, et 50 asemele, mis li lugemisel vastu on wõetud, wõiks panna 80. Ja siis see lause, mis puutub laewaomanikka, tuleb täiesti maha jätta. Ma olen näidanud, et nii ehk teisiti sellel ei ole mingisugust tähendust, sest 1000 marga eest wõib seda seadust annulleerida. Ma ütlen: koguni 500 marga eest wõib iga laewaomanik, kui ta ise ei taha sõita, seda merimeest peale wõtta, kes talle wastuwõetaw on ja kellel kutse on, ja selles mõttes kitsendada ei ole tarwidust.

A. Piip (tõer.): Austatud Riigikogu liikmed! Ma tahtsin ütelda, et asi nii traagiline ei ole, kui härra Neps siin kõneles. Mina arwan, et see 20 registertonna küsimus nii wäikene on, et tema pärast ei maksaks Riigikogul nii palju aega wiita. Tahaksin ühe juriidilise nähtuse tuua, nimelt laewaomaniku kohta. Laewaomanikuks nimetatakse ka nõnda-nimetatud kaasomanikku niisugustel laewadel, mis wäikeste ühingute käes on, ja igauks nendest omab laewaomaniku õigused ja wõib neid fikseerida, kui saab omale nõndanimetatud liikme õigused. See siin mingisuguseid raskusi ei sünnita ja iga laewa kaasomanik tähendab siin laewaomanikku.

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Kana: Ei tarwita.

Juhataja **A. Kerem**: Esitatud on rkl. Neps'i poolt järgmine parandus: „Asetada sõnade § 182 neljandas reas „wiiekümne“ asemele „kaheksakümne“ ja siis lause lõpp „kui need aga laewaomanikud jne.“ kunni sõnadeni „ühesaja registertonni suuruseni“ wälja jätta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek wastu wõetud. Siis tuleb seaduse sisu muudetud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) Seaduse sisu on nähtawa enamusega wastu wõetud. Peale kolmanda lugemise nanen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

18. Inseneeride, arhitektide ja tehnikute kutseõiguste seadus — II lugemisel. Hariduskomisjoni aruandja **J. Annusson** (loeb): Inseneeride, arhitektide ja tehnikute kutseõiguste seadus.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 1. Diploom-inseneerideks ja diploom-arhitektideks loetakse Eesti wabariigis isikud: a) kes on inseneeri wõi arhitekti kutsega lõpetanud Wene riigis tehnilise ülikooli enne 15. nowembrit 1917 a. ja § 9. tähendatud tehnika eriteadlaste registreerimise komisjonis registreeritud; b) kes on lõpetanud punkt a tähendatud õpeasutustele teaduslise ettewalmistuse poolst wastawa asutuse teistes riikides (Wenemaal peale 15. nowembrit 1917 a.) ja tunnistuse saanud tehnika eriteadlaste registreerimise komisjoni poolt.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 2. Diploom-inseneerid ja diploom-arhitektid omandawad õiguse omal wastutusel projekteerida ja töid juhatada pärast üheaastast rahuldawat praktikat õigustega inseneeri wõi õigustega arhitekti juhatusel. Selle õiguse omandamise kohta tehtakse tunnistusele wastaw märkus § 9 tähendatud korras. Eriti on neil õigus alla kirjutada „diploom-inseneer“ wõi „diploom-arhitekt“.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 3. Tegelik-inseneerideks ja tegelik-arhitektideks loetakse: a) isikud, kes on lõpetanud Tallinna tehnikumi wastawa kutsega ja b) kes on lõpetanud Tallinna tehnikumile teaduslise ja tegeliku ettewalmistuse poolst wastawa wäljamaa õpeasutuse ning saanud tunnistuse tehnika eriteadlaste registreerimise komisjoni poolt.

J. Piiskar (is.): Ma paluks seletada, mispärast nimetatakse seal „tegelik-inseneer“ ja mis wahe on tegeliku ja diplomeeritud inseneeri wahel.

Juhataja **A. Kerem**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Annusson**: See seadus oleks seletuseks, missugused õigused on Tallinna tehnikumi lõpetajatel oma erialal. Et Tallinna tehnikumi seadust muuta ei tahetud, siis on see nimeetus alles jäetud, igatahes komisjonis selle nime muutmisest ei kõneldud.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 4. Tegelik-inseneeridel ja tegelik-arhitektidel on õigus iseseiswalt projekteerida ja töid juhatada omal wastutusel ja waliitud erialal pärast seda, kui nemad peale kutsetunnistuse saamise weel kaks aastat õigustega inseneeri wõi arhitekti juhatusel oma erialal on rahuldawalt töötanud. Sellekohane märkus nende tunnistustele tehtakse § 9 ettenähtud korras. Tegelik-inseneeridel ja tegelik-arhitektidel on õigus alla kirjutada wastawalt „tegelik-inseneer“ wõi „tegelik arhitekt“.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 5. Tehnikuteks loetakse: a) isikuid, kes on lõpetanud Tallinna tehnikumi alamastne kursuse ja kaks aastat praktiliselt töötanud, wõi kes Wene riigis erikutse tehnikaalal omandanud enne 15. nowembrit 1917 a.; b) kes on lõpetanud Tallinna tehnikumi alamastmele wastawa programmi ja praktikaga wäljamaa tehni-

lise õpeasutuse ning tunnistuse saanud tehnika eriteadlaste registreerimise komisjoni poolt.

J. Kana (töer.): Siin on öeldud muu seas „kes Wene riigis erikutse tehnikaalal omandanud“, lihtsam oleks siin öelda: „tehniku kutse omandanud“. Teen ettepaneku selle paragrahwi esimest, osa järgmiselt lugeda: „Tehnikuteks loetakse: a) isikuid, kes on lõpetanud Tallinna tehnikumi alamastme kursuse ja kaks aastat praktiliselt töötanud wõi kes Wene riigis omandanud tehniku kutse enne 15. novembrit 1917 a.“

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Annusson: Ühinen selle parandusega.

Juhataja A. Kerem: Aruandja on ettepanekuga ühinenud, kas nõutakse selle ettekandmist? (Ettekandmist ei nõuta.) Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega vastu wõetud ühes rkl. Kana parandusega.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 6. Tehnikutel on õigus olla abilisteks diplom- ja tegelik-inseneeridele ning -arhitektidele ja töid juhatada nende wastutusel. Tehnikul on õigus alla kirjutada oma wastawal erialal „tehnik“.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 7. Isikutele, kes enne 15. novembrit 1917 a. Wene riigis lõpetanud tehnilise õpeasutuse wõi omandanud tehnilise kutse eksami teel ja ei ole üles loetud § 1, 3 ja 5, jääwad nende kutse ja sellega ühenduses olewad seaduses ettenähtud õigused alles, kusjuures tähendatud isikud peawad endid tehnika eriteadlaste registreerimise komisjonis registreerima.

J. Kana (töer.): Siin seaduses on öeldud, et isikutele, kes on omandanud tehnilise kutse eksamiteel ja ei ole üles loetud §§ 1, 3 ja 5, jääwad nende kutse-õigused alles. See wõib eksiarwamisi tekitada, just nagu nendel, kes üles loetud pole, kutse ei jääks. Arwan, et need sõnad tuleks maha kustutada ja paragrahw siis järgmiselt lugeda: „Isikutele, kes enne 15. novembrit 1917 a. Wene riigis lõpetanud tehnilise õpeasutuse wõi

omandanud tehnilise kutse eksami teel, jääwad nende kutse ja sellega ühenduses olewad seaduses ettenähtud õigused alles, kusjuures tähendatud isikud peawad endid tehnika eriteadlaste registreerimise komisjonis registreerima.

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Annusson: Ka see parandus kannab redaktsioonilist laadi, põhimõttelisi lahkuminekuid ei ole. Ühinen selle ettepanekuga komisjoni nimel.

Juhataja A. Kerem: Rkl. Kana poolt on ette pandud § 7 kolmandas reas välja jätta sõnad „ja ei ole üles loetud § 1, 3 ja 5“. Kuna aruandja selle parandusega ühinenud on, kawatsen mina § 7 hääletamisele panna muudetud kujul. (Hääletatakse.) § 7 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 8. Inseneeride, arhitektide ning tehnikute kutsesse registreerimisel wõib tehnika eriteadlaste registreerimise komisjon iseäralistel juhtumistel arwesse wõtta ka praktikat, mis omandatud ilma õigustega inseneeri wõi arhitekti juhatusega; eriti loetakse makswaks praktika, mis saadud §§ 2, 4 ja 6 nõutud ulatuses ilma õigustega inseneeri wõi arhitekti juhatusega enne käesolewa seaduse maks-mahakkamist.

J. Kana (töer.): Peale selle, kui eel-pooltehtud redaktsioonilised parandused vastu wõetud, näib täiesti üleliigne olewat lõpuosa sellest ettekantud paragrahwist, alates sõnadega, „eriti loetakse makswaks praktika —“ kunni lõpuni. Teen ettepaneku seda lõppu välja jätta.

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Annusson: Ühinen ettepanekuga.

Juhataja A. Kerem: Rkl. Kana poolt on järgmine parandus tehtud: „Panen ette § 8 välja jätta lõpuosa „eriti loetakse makswaks praktika, mis saadud § 2, 4 ja 6...“ kunni lõpuni. Aruandja on selle parandusega ühinenud. Sellepärast tuleb § 8 hääletamisele muudetud kujul. (Hääletatakse.) § 8 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Annusson (loeb): § 9. Tehniliste õpeasutuste liigitamiseks nende lõpetajate õiguste määramise ots-

tarbel, kutseõiguse saamiseks nõuetawa praktilise tegewuse arwesse wõtmiseks, diploomide ning tunnistuste registreerimiseks ja wastawate märkustega warustamiseks asutatakse haridusministeeriumi juures Wabariigi Walitsuse kinnitamisel „Tehnika eriteadlaste registreerimise komisjon“, mis seisab koos haridus-, teede-, kaubandus-tööstus-, põllutöö- ning sõjaministeeriumi esitajatest ja kahest eriteadlasest Wabariigi Walitsuse nimetamisel. Komisjoni juhatajaks on haridusministeeriumi esitaja.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 9 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 10. Registreeritud inseneeride ja tehnikute nimed awaldatakse „Riigi Teatajas“.

Haridusministri abi **F. Sauer:** Wabariigi Walitsuse poolt Riigikogule esitatud seaduseelnõus oli määrus, et Eestis on ainult Eesti wabariigi kodanikkudel õigus inseneeriks ja arhitektiks ennast registreerida. Wastaw määrus maksab kõigi teiste riikide seadusandluses. Komisjoni poolt on see välja jäetud. Sellega antakse wäljamaa tehnilistele jõududele sarnased õigused, mis Eesti kodanikkudel üheski wäljamaa riigis ei ole ja wõimaldatakse wäljamaalastele Eesti kodanikka meie tööstusest wälja tõrjuda. Neid asjaloisid arwesse wõttes, teen mina walitsuse nimel ettepaneku § 10 wastu wõtta järgmisel kujul: „§ 10. Inseneerideks, arhitektideks ja tehnikuteks wõib registreerimise komisjon registreerida ainult Eesti wabariigi kodanikka.

Registreeritute nimed awaldatakse „Riigi Teatajas“.

Juhataja **A. Kerem:** Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Annusson:** Ei tarwita.

Juhataja **A. Kerem:** Haridusministri abi poolt on ettepanek tehtud § 10 lugeda järgmiselt: „Inseneerideks, arhitektideks ja tehnikuteks wõib registreerimise komisjon registreerida ainult Eesti wabariigi kodanikka.

Registreeritute nimed awaldatakse „Riigi Teatajas“.“ Kui see ettepanek wastu wõetakse, langeb § 10 komisjoni redaktsiooni hääletamine ära. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 10 parandatud kujul wastu wõetud.

Aruandja **J. Annusson** (loeb): § 11. Käesolewa seaduse teostamiseks wõib Wabariigi Walitsus anda erimäärusi.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 11 on nähtawa enamusega wastu wõetud. Sellega on seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

19. Eesti punase-risti seltsi korraldusseadus — II lugemisel. Kuna aruandja puudub, läheb Riigikogu järgmise päewakorrapunkti juurde. (Wahelhüüded: Lõpetada.) On ettepanek tehtud koosolekut lõpetada. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9 p. l.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **K. Wirma.**

Abiesimees **A. Kerem.**

Abisekretäär **J. Bergman.**

